

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... .. frt 10.—

Félévre ... .. » 5.—

Negyedévre ... .. » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII. ker., József-körút 44. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉— Budapest, augusztus 9. ☉—

Prónay Dezső báró.

A parlament — az a háboru.

Ma ez a szólam csak képleges, de azért valóság-gal sem egyéb a parlament, mint szabályozott küzdőtere ugyanazoknak a pártoknak, melyek a primitivebb időkben tüzzel és vassal rontottak egymásra s a piros vérrrel megfestett zöld mezőn döntötték el, hogy kié az ország, a hatalom és a dicsőség.

Az ős állatemberi harczból formálta a civilizáció a *pert* a magánjogi, a *párbajt* a becsületbeli és a *parlamentarizmust* a közjogi viták elintézésére.

A hol parlament van, ott nem lehet abszolút belbéke soha. De erre nincs is szükség. Ez csak olyan valami, a minnek a poétai frázisgyártók veszik hasznát lendületes honfui ódáiban,

A parlamentben verekedni kell. De nemcsak vitézül, hanem okosan és becsületesen is.

A vitéz, okos és becsületos parlamenti harczosok közül a legutóbbi időkben egy vezértalentum vált ki: *Prónay Dezső báró*.

Már régebben tagja a parlamentnek és ezelőtt sem tartozott a névtelen hősök közé. Érdekes alak volt mindig. Külső és belső sajátságai mind kiemelik a közömbös szürkeségek közül.

Mindenekelőtt báró. Hiába ágaskodik a demokrati-kus érzés, — tagadhatatlan, hogy a mágnási rang még mindig valami. Soraink hőse azonkívül hogy báró, még szélső-baloldali is. Mi megszoktuk, hogy mágnásaink általában inkább aulikusok. A ki közülök kurucz, az mindig feltünik. Még a pecsovics plebejusnak is némi kedve telik a mágnásban, ha az keményen magyarkodik, mert rendszeren az a közelebbi veszedelem, hogy a mágnást a hyperloyalitás kórsága ejti politikai vérszegénységbe. Egyik-másik mágnás, ha a kuruczkodást nagyon is tulaj-ságba viszi, külön-cz számba jön s a külön-czöt nem vesz-szük komolyan. *Prónay Dezső báró* azonban minden kurucz-sága mellett is föltétlen, hű royalista. Ezért veszi az ő szélsőbaliságát és őt magát is a közvélemény egészen komolyan.

Azonkívül a nemes báró az egyházi téren már évek óta igen jelentékeny szerepet játszik. Ő a magyar luteránusok világi papja. Mint ilyen, nem csekély érdemei vannak abban, hogy a tót luteránusok panszláv velleitá-

sai nem képeznek elháríthatatlan nagy veszedelmet a hazára.

A nemes báró külső megjelenése is olyan, hogy száz és száz ember csoportjában nem veszhet el észre-vétlenül.

Elég magas és igen sovány ember. Szinte megdöb-bentően sápadt arczából határozott éles rajzban emelke-dik ki az arisztokratikus sasorr. Szemének tüzes lobogása eleveníti meg szobor-arczát, melynek halványsága még szembeötlőbbé lesz azzal, hogy a magas homlok felett dus fekete hajzat simul hátrafelé, hullámosan vonulva le a nyakszirtre. Sűrű nagy fekete bajusz és szakáll egészíti ki az érdekes arcz képét, — mely kissé fantasztikus, majd-nem kisérteties s eszébe juttatja az embernek az arisz-tokrata családok homályos czintermeit, hol a falakat a középkorbeli ősök csodálatos ábrázolatai borítják.

A magyar ruha, melyet a nemes báró semmi áron föl nem cserélne a kozmopolitikus civil öltözettel, a lehető legjobban kitünteti az alak soványságát. A szűk magyar nadrág bizony egy kissé pöttyögösen áll a vékony lábszárakon, — de az egész jelenség mégis annyira elegáns és előkelő, hogy ez a kis szépség-hiba sem tesz a legkevesbé sem kómikus hatást.

Ime, ilyen a halvány, magyar Cassius, a kire tán a közigazgatási vitában nem egy balsejtelemmel teljes pillantást vetett *Szapáry* miniszterelnök s kiről tán el is gondolta néha a caesari megjegyzést: »Mért nem köv-erebb!...«

A szélsőbalnak nagy szerencséje, hogy a nemes báró, — a ki pedig a két szélsőbali párt egyikéhez sem tartozik, — mindig a vita elején előre rohant s a leghe-vesebb támadás élére került. A szélsőbal régi, hivatalos vezérei aligha lettek volna arra a vezetésre képesek, a melynek ma a nem teljes, de el sem tagadható ered-ményt köszönhetik. Irányi, Helfi már félpenzióban vannak. Az eszes Polonyit a Gajáry-ügy, a nagytehetségű Eöt-vöst a Radó-ügy, a tüzes szavu Ugront az Uzselác-ügy megbénították kissé. *Prónay Dezső báró* azonban csor-bulatlan, szűz karddal, kétségbevonhatatlan őszinte lelke-sedéssel s tudós észszel ragadta meg és vitte a vezérle-tet. Ő nem tartozott az obstrukció hangos móka-csiná-lói közé, de az ő rendületlen komoly, szinte fanatikus municzipalista meggyőződése adott erkölcsi súlyt a könnyü-lelkűek tréfáinak és furfangjainak is. Az ő vezérlete bizonyosság volt a mellett, hogy ez az obstrukció nem

olyan üres hű-hó, a melyet minden további skrupulizálás nélkül el lehet és el kell fojtani, hanem, hogy az egy veszedelmes basi-bozúk roham, mely elől a rendes katonaság, ha meg nem is szalad, de kissé megcsüggedvén, bölcsen kitér.

A basi-bozúk roham sikerült, — legfőképpen azért, mert nem basi-bozúk vezette, hanem *Prónay* Dezső báró. A nagy reform *elvben* meg van mentve, de tényleg most nem lesz belőle semmi. *Szapáry* miniszterelnök nagy rendes hadserege nincs ugyan megverve, de beszüntette a tüzelést s fegyverszünetet ajánl.

Prónay Dezső báró ezt a fegyverszünetet följánlotta már a vita elején. Akkor visszautasították, — az ő szerencséjére, az ő babérai megnövesztésére.

A hosszú háboruskodás legkézzelfoghatóbb eredménye, hogy a szélsőbal a csatatéren olyan vezérre talált, a kitől elvárható, hogy rendes hadsereget csinál a basi-bozúkokból s elismerteti őket rendes hadviselő felekül.

Régen szüksége van a parlamentnek arra, hogy egy pártja se legyen abszolút kormányképtelen.

S régen szüksége van a szélsőbalnak a sok szét-huzó csoport-kapitány helyett, egy komoly generálisra.

Ez a generális *Prónay* Dezső báró lehetne.

A csillagok.

*Világi végetlen messzeségnek,
Ti etherben keringő csillagok,
Nem száll meg többé a régi ígézet,
Ha sugártok rám tiszta fényt ragyog.
Szivem nem dobban, jóslattól remegve,
Mikor egy-egy lefut közületek
S a mely körülfog, a kék mennyezetbe',
Káprázatot látok csak, nem eget.*

*Hogy van világ, más mint az én világom,
Ugy hallom már, mint egy gyermek-mesét,
Az égi lángot fény-bontó hasábon
A tudomány izekre szedte szét;
S hiába sejtet fenségést a távol,
S követe is hiába tiszta fény,
Nem támad másból, földi rög sarából
S csak por van ott is, itt is, tudom én.*

*Az ős-anyag ott is csak úgy formálja
Azt, a mi holt s azt, a mi eleven,
A létnek egy törvénye, egy szabálya
Uralkodik a földön és egen.
Hová babonánk égi mithoszt rejtett,
A tünde csillag is csak durva sár
S hol vágyó hitünk örök éltet sejtett,
Az égben is egy ur van: a halál!*

Inczédy László.

A mama elutazik.

Irta: ABONYI ÁRPÁD.

Két gyermek gunyasztott egymás mellett a tanulószobában: egy fiu és egy leány. A fiu igazi eleven borszem; nyugtalan, csillag szemü kis betyár, a ki ezen a homályos téli délután szivesebben mászkált volna künn valahol a hid alatt, a jégen, semhogy itt üljön veszteg a szobában, s a roppant unalmas földrajzot nézze. A leányka szelid, jó gyermek, — annak egészen más. Az leül szépen a diván szélére, s szorgalmas igyekezettel mélyed bele a horgolás komplikált tudományába, hogy jó idejében készen legyen. Török-sapkát csinál titokban az édes apának. Kicsi leányocská még, de illendő, hogy ő is meglepje már egyszer valami nagy dologgal az édes apát.

A fiu már meglepte minap. Olyan testes szekundát hozott haza a városból, a hol iskolába járt, mint egy ház. Azért is kellene most kireperálni valahogy ezt a szégyent, s tanulni erősen a földrajzot, hogy többet tudjon. Apa is meghagyta neki a szorgalmas tanulást, a midőn kikocsizott ma reggel a szederjesi tanyára, — s ugyanezt parancsolta meg ebéd után a mama is. Nagyobb bizonyosság kedvéért pedig beküldötte ide a tanulószobába, hogy itt szedje fejébe a Sz.-Lőrincz tavakról szóló földrajzi tudományt, a melyből fényesen megbukott. S a mama hozzátette mindjárt azt is, hogy ha valami-képen megtalál szökni, vagy csak az ebédlőszobába is át meri tenni engedelem nélkül a lábát, hát akkor baj lesz.

Immár mit is tegyen?

Megszökne jó szívvel, ha merne. Apa ugyan nincsen itthon, — a mama azonban, az ő szép, fehér mamája, a kinek olyan puha és meleg keze van, mint a drága selyem, egy idő óta nem ismeri a tréfát. Régebben jobb volt. Ha hízelt cseppet, hát akkor sokszor kibujt a bajból. Mostanában nem igen megy többet az efféle; a mama sokkal szigorubb, sokkal haragosabb és sokkal szomorubb, semhogy szepegő mentegetőzéseit meghallgatná. Minap sem vétett többet, csakhogy éppen leejtette a látogatóban levő erdész szivartárczáját a szőnyegre, s mi lett a vége? A mama megfogta a karját, s úgy megszorította, hogy majdnem elsikoltotta magát. Azután kikergette. Még most is ott van vékony karján a kék folt.

Meg se próbálja tehát, hogy itt hagyja a hugocskáját és kisorranjon a többi vigan csuszáló falusi gyermekekhez a jégre. Nagyon nagy baj lenne belőle; a mama talán vacsorát sem adna. Igen, igen... A mama mostanában még azt sem tűri, hogy a szalónba lépjen, ha ott van a bácsi. Tegnap is ott volt, — együtt kávézott a mamával, —ők ketten gyerekek meg itt kaptak enni a tanulószobában, s még csak kimenni sem volt szabad. A Mari hozta be a kávé is, a zsemle is, s olyan furcsán nézett, mintha ő és a hugocskája valami roppant bünt követtek volna el.

A fiu odafordult a hugához és ezt kérdezte:

— Elárulnál Mari, ha kimennék?

— Hová mennél?

— Ki.

— Nem árulnád el, de meglátna a mama, s akkor mit csinálnál?

A fiu elfordult, becsapta a könyvet, s az ablakhoz ment. Nusinak igaza van, meglátnák. Nagyon szeretne pedig, nagyon szeretne... Kicsit havazik ugyan, de más-különbön olyan pompás, hideg délután van, hogy csupa öröm. Ötig kedvére elhavazódhatnak a többi fiukkal, ha merne. Bizonyos azonban, hogy vagy a mamája látná meg, vagy az erdész, ez a gonosz szemü, fekete ember, a ki úgy néz ki az ő fehér mamája mellett, mint az a Bewelaqua nevü vadember a Nusika képes-könyvében, a

kiról az van írva, hogy ha megharagudott, hát akkor megette a gyermekeket is. Nem tehet róla, de ki nem állhatja ezt az embert.

Sóvár szemekkel bámult ki aztán néhány perczig a kertre, s a havas, zuzmarás fákra, a melyek hallgató mozdulatlanságban terjesztették széllal ágait a hideg levegőben. Később megfordult és figyelni kezdett. Az ebédlő ajtaja be volt téve, de mintha hevesebb hangokat hallott volna.

— Nusi . . .

S a fiu leszállt a székről. Odament lábujjhegyen a hugocskájához, s titkolózva, suttogó fontoskodással mondta:

— Nusika . . . Nem hallasz semmit?

— Nem hallok, — felelte a kis leány. Azzal félretette óvatos figyelemmel a kézimunkát, nehogy kiessék belőle a tű, s aztán felállt.

A fiu meg odalopódzott az ajtóhoz és hallgatódzott. Most azonban már nem hallott semmit, s úgy lehet, hogy az imént se a szalónból hangzott ki az az indulatos beszéd, hanem kívülről valahonnan, talán a cselédházból, vagy a konyhából, a hol a Mari pizmog. Marinak sokszor van nagy szája. Meglehet, hogy ő . . . De még sem ő. Nem ő . . . Ez a mély hang nem a Marié.

S a fiu eleven arcán hirtelen kitüzesedett a piros rózsza. Megismerte az erdész hangját. Azután egy lágy, engesztelő hangot, a mamáét . . . Ha pedig most ki merné nyitni az ajtót, a mely átvezet az ebédlőbe, s ha át merne lopódzni oda, hogy onnan meg a szalónba vezető ajtón keresztül hallgatódzhatnék . . . A mama azonban azt parancsolta, hogy az ebédlőbe se merje áttenni a lábát, különben baj lesz. Nem is teszi, nem is teszi, — de hátha bántani akarja mamáját az a gonosz? Szinte perzsel a szeme, s szinte hólyag fakad azon a helyen, a mit a keze nyers fogásával érint. Talán valami olyan dolgot mondott neki a mama, a miért kitör széles melléből a düh, s bántani fogja. Ő pedig itt áll és nem kiálthat reá, hogy menjen ki innen és soha többé ne merjen visszajönni. De hátha megpróbálná . . . Ilyenkor szabad, — gondolta izgatottan, s azzal megfogta a hugocskája kezét.

— Lassan, Nusi . . . gyere . . . Csak lassan —

— Nem szabad, sugta ijedten a kis leány. Mit mond a mama? Megver . . . Ne . . . nem akarok —

S nem ment. A fiu egy pillanatig tétovázott, de a mikor ismét meghallotta az iménti mély hangot, benyitott az ebédlőbe, s megállt dobogó szívvvel, elvörösödött, ijedt arcczal a szőnyegen, megrémülve a tulajdon nagy bátorságától, a melynek nyilván virgács lesz a vége. Most azonban már mindegy. Ha a mama ki találja nyitni az ajtót, akkor vége. De nem nyitja, s az a gonosz mindegyre halkabban beszél. Már nem is beszél, hanem csak suttog . . . A mama felelget neki, de szintén olyan halk és olyan forró, elfulladt hangon, mintha attól félne, hogy meghallják, pedig senki sincsen itt, csak ő.

Bizonyos, hogy az a csunya megbántotta a mamát, s most kéri. Hallja a hangját . . . Azután ismét nem hallja. Azután meglöknek benn egy széket, az felfordul és leveri a szalón-asztalon levő porcellán-vázát . . . A fiu összerázkódott. Kijön a mama, s ha meglátja, hogy ő itt van —

Nem, nem! Nem jött ki senki. Az a rut ember most már dadogva motyog valamit, s a mama sóhajt . . .

* * *

A téli este észrevétlenül közeledik; mindjárt öt óra van. A homály ellepte a fákat és a kertet. Már-már a kerítés sem látszik, s csak ha nagyon megerőlteti a szemét, veszi ki félig meddig a hóval belepett szökőkuton a griffes sárkányt. Még egy fél óra és olyan sötét, szeles lesz,

hogy még a Hektort sem volna becsületes dolog kicsukni az ajtón. A fiu a tanulószobában gondolta el mindezt, a hová visszasompolygott, s az ablakhoz ült. Nusi már nem volt ott. Nagyon elunhatta magát szegényke, hát kiment. Megtehette; neki szabad. Kimenne ő is, ha merne; a tilalom ellen azonban nem jó tenni most, hogy a mama nem olyan nyájas és nem olyan jó hozzá, mint a milyen azelőtt volt.

Szép lesz, ha éhezni hagyják, s ha csak akkor kapná meg a kávéját, a mikor az apa hazajön. Ki tudja, hogy megjön-e ma? Az imént hallott ugyan valami kocsirobogást, de az ő hintójuknak másforma hangja van, s nyerítést sem hallott. Az ő egyik sárga lovuk pedig mindig nyeríteni szokott, ha hazajön.

Éhezni azonban nem hagyták.

Fél hat órakor lámpát hozott a Klári, s behozta a kávéját is. Nem sokára pedig bejött a hugocskája.

— Mi bajod, Nusi? — kérdezte a fiu.

A lányka síró hangon felelte:

— Apa azt parancsolta —

— Itt van?

— Igen; itt van és azt . . . parancsolta, — szepegte ijedten, a kemenczéhez huzódva a kis leány, — hogy rögtön takarodjam ide és ne merjek az első szobába menni addig, a míg ő meg nem engedi.

A fiu bámult.

— Nusi, — mondotta rövid hallgatás után, miközben odament a szepegő gyermekhez és lekuczogott mellé a székre, — mit csinál apa?

— Nem tudom, — felelte a kis leány.

— Várj csak egy kicsit . . .

S a fiu hallgatódzott. A belső szobából kemény hangok szűrődtek át az ajtón.

— Apa haragszik . . . suttogta halk hangon a fiu, s ismét odalopódzott az ajtó mellé. A lámpa fénye berebent a nyíláson, s megaranyozta a nehéz faragott butort és a színes japán legyezőket a falon.

Belülről azonban csak zavaros hangok szakadoztak ki. Egy-egy erősebb szó visszavágódott tompán a szőnyeges falról, s a rákövetkező csend meglöptá ugyanabban a pillanatban az értelmét is. Semmit sem értett abból, a mit hallott. Annyit tud csak, hogy apja hazajött, hogy nagyon haragszik és hogy az erdész, ez a vastag izmu medve, merész hangon felelget vissza. Bár megfogná édes apja a prémes gallérját és vetné ki úgy az ajtón, hogy lábnyira szántsa föl orra a frissen hullott havat. Mit is keres itt ez a förtelmes ember? Szereti valaki? Az ám! . . . Talán az apa? Azért jön persze mindig olyankor, a mikor apa nincsen itthon.

S a fiu valami affélét gondolt, hogy bizony az ő szép, fehér mamája is jól tenné, ha kikergetné. Nem kellene szívesen látni. A kezét se kellene odaengedni, nem bizony, nem . . . Ha nagyobb és erősebb volna, ő úgy kilökné a szobából, hogy lenn valahol a kerítés alatt szedhetné össze a lábait, s a lábai körül valahol a fejét.

E perczen súlyos, fenyegető kiáltás hangzott, s nyomban reá valaki erősen becsapta az ajtót.

A fiu ott hagyta hugocskáját, s az ablakhoz futott. Ki az? Sötétség van künn, az erdész vállas alakját azonban megismeri. Ez a gonosz! Tehát ő . . . S hogy siet! De nem! . . . Megáll és visszafordul — talán vissza akar jönni —

Nem jön. Már nem jön. Egyebet gondolt, mert im szemébe rántotta ingerült mozdulattal a prémes sapkáját, s a sötétségben eltűnt.

A fiu ökölbefogott kézzel integetett.

— Ha erősebb volnék . . . dunnyogta magában.

Oda kellett azonban mennie hugocskájához, hogy bátorítsa. A gyermek reszketett és sirt.

— Ne sirj, Nusika, — vigasztalta a fiu, pedig most már ő is félt. Ugy érezte, mintha valami nagy-nagy szerencsétlenség történt volna . . . De csak odaült melléje és biztatgatta. Nem kell félni. Apa jó ember, — nem is reájuk haragszik, hanem arra a gonoszra.

— A mama . . . rebegette a kis leány és felállt.

— A mama . . .

És felállott a fiu is. Valami történt odabenn, mert a mama sir. Hallja, hogy sir . . . S apa nem ügyeli a zokogását, mert még mindig nehéz léptekkel járja a szobát, s hallszik a száraz, szigorú hangja, mely akkora sullyal szakad le az ajakáról, hogy szinte koppan. Apa sohasem volt még ilyen. — Nem lehet megérteni, a mit mond, de valami erősen kegyetlen dolog lehet, hogy olyan kiméletlenül és olyan durván mondja.

S itt másodszor is becsapódik az ajtó.

A fiu visszafojtott lélegzettel szorongatta a hugocskája kezét, s egész kis teste megrázkódott, a midőn belépett hozzájuk az édes apa és azt az ajtót is becsapta maga után. Pisszenni se mert, a míg apa az ablaknál állt és kinézett a sötétségbe, a melyben semmit sem látott. Aztán elmúlt egy percz . . . két percz . . . s imhol nem haragszik már többet az édes apa. Vonásairól leesett a jég, ajaka remegett, s büszke tekintete ismét jóságos volt.

Odament a két gyermekhez és leült melléjük a kályha mellé. A kis leányt az ölébe emelte, a fiut magához vonta és megcsókolta.

— Anyátok még ma este nagymamához utazik és sokáig oda lesz, — mondotta szomorú, ellágyult hangon, — ti azonban szeressétek egymást és legyetek jók . . .

Két nóta.

I.

Miért vagy olyan szomorú,
Édes jó pajtásom!
Nem érdemes búslakodni
Ezen a világon!
Akár vigadsz, akár búsulsz,
A világ csak úgy áll,
Mintha már nem búslakodnál,
Se nem vigadoznál.

Ha elvirít a rózsató,
Lesz új virág rajta.
Gondozd kertész, hogy minden kis
Bimbóját kihajtsa!
Kárt tesz a fagy, kárt tesz a dér
A virágos ágyon! . . .
Miért vagy olyan szomorú,
Édes jó pajtásom?!

II.

Kérdik tőlem; mi bajom van,
Mért nézek oly szomorúan?
Én istenem! mért nem hagynak,
A ki árva, békét annak?
Miért kérdik, miért nézik,
A mikor a szive vérzik?
Nem is vérzik az én szívem!
Hiszen én nem mutogatom . . .
Semmi bajom!

Nincs énnekem semmi bajom,
Hiszen én csak gondolkozom:
Itt maradjak-e, vagy menjek?
Szívem, szívem, hol repedsz meg?!
Elmegyek én, elmegyek én!
Jaj de sokszor mondogattam!
De a mikor az én utam
A temető mellett visz el,
S búcsúzni kell!

Pap Zoltán.

A fősvény.

Irta: BEDE JÓR.

Nevezetes vén ember volt Sájé, az eczetes. A mi java van, azt csodálatosképen tudja a maga hasznára értékesíteni. A házat, az eczetzőzőjét és a kutját. A háza egy törpe, sárgára festett tiszta ház, ócska, de erős deszka fedéllel, eresze messze előrenyulik úgy, hogy örökkön megvédi a falakat az eső rongálásától; a fal alja gondosan összeválogatott kerek kövekből van szilárdan kirakva s ez okból még az utcái részen sem tehetnek kárt benne a kutyák és egyebek. Három szoba közül egyikben ő lakik s ennek ajtaja az utcára nyílik; a másik szobába az udvarról járnak be, ezt egy csendes adóhivatalnoknak adta bérbe oly módon, hogy a bért ő maga veszi fel minden hónap elsején a hivatalfőnöktől; a harmadik udvari szoba az eczétház.

A ház előtt erős kőpad van. Ide szokott kiülni így meleg ünnep délutánokon Sájé és hosszú fehér szakálát gyengén simogatva csontos kezeivel, nézelődik a világba. Szindarabokban, ha látta, vagy regényekben, hogyha olvastam, sohasem hittem, hogy igazán létezzenek olyanforma emberek, mint Sájé. Emberek, akik egyedülálló és napjában husz krajczárból meg tudnak élni és gondolkodnak, ha nem lehetne-e még megtakarítani egy-két krajczárt ebből is; a kik gyűjtik a pénzt napról-napra elaggott, vén kezükkel is folytonosan és nem tudják miért, mire? A gyönyörűségek iránt, melyeket az élet kínál, nincs érzékük, mihelyt a legkisebb rézpénzt ki akarják venni a zsebükből. Nem hittem ezekben az összeaszott, vézna alakokban, de Sájét tanulva, változtatni kellett az ítéletemen.

Sájé, mintha a testének minden tagját pénzért vette volna, még pedig jól kialakulva olcsóért, nem mutatást, de erőset. Az éles nézésű szemei kicsinyek, csupa csont az arcza, vékonyak a karjai, a lábai; magas, vézna alakját féltene az ember az első, szélnek számítható levegőmozgástól. Azonban reggeltől estig dolgozott, számolt, szolgálta a vevőket, igazította a házi ügyeket, csak nagy ünnepnapok délutánján engedve magának néhány percnyi pihenőt és mégis egészségesebb, frisebb volt, mint önök közül akárki.

A szomszédok határozottan azt állítják, hogy Sájé egész életének rendes voltát, minden boldogságát, a ládába gyűjtögetett pénzét, mindent, de mindent a kutjának köszönhet.

Nagy kerek kút ez; széles falai hatalmas kövekből vannak építve, a kávéja alján friss fü zöldel és a vastag lánczokon lógó tiszta veder csaknem folytonosan kézben van. Az udvar éjszaki szélén áll a kut, ide az utcaajtótól keményre taposott gyalogut vezet. Az egész kis város valamire való házába innen viszik a vizet, a pompás, jó vizet, a minőt, ahogy szentül hiszik, a legfrissebb hegyi forrásból sem lehet kapni. Valami sajátos jó ize van, hogy a ki egyszer ebből ivott, többé nem tud más kut italával élni. Eleinte Sájé nem becsülte meg eléggé a kutat. Hordhatta belőle a vizet, a kinek csak tetszett. Ugy van az ott szokásban, hogy azok, a kik a kutra küldik cselédeiket, a kut takarításakor tizenöt krajczárral hozzájárulnak a költségekhez és ezzel végeztek egy évre. Minthogy csaknem az egész város onnan látta el magát vízzel, Sájé az első év végén azt tapasztalta, hogy a begyűlt tíz krajczárból nemcsak a kutmester költsége telt ki, hanem valamicske még maradt is. Pénzhaszon a vízből, az Isten vízből, mely nekie semmibe sem került, melynek a létezését ő nem segítette elő és kellemes voltának az okát nem tudja megmagyarázni.

Ekkor kezdett a felett gondolkozni, hogy ha már haszon van a vízből: miért ne legyen több? Az eczet jövedelmez ugyan szépen, mert az egész megyében ő érti legjobban a készitési módját és talán a víz jósága is hozzájárul. De ha az eczetről félrerakott pénzhez még a víz hasznából is tehet, ostobaság volna csupán elavult és rossz szokásból ezt nem tenni.

Általánosságban kimondotta hát, hogy minden ház, a hova a kutjából vizet visznek, fizet havonként negyven krajczárt. Eleintén sokan megbotránkoztak és három-négy ház kivételével elhatározták, hogy más kutból látják el magukat innivalóval. De csak egy-két napig tartott a sztrájk s szépen elkezdtek fizetni ők is a husz krajczárokat, mert hozzá lévén szokva a kellemes, pompás vízhez — csupa betegségnek tetszett a más kutja.

Sok hurczolódása és sok baja volt aztán az öreg Sájének a kut miatt, különösen a szegényebb néppel. Ez a nép nem tudja felfogni, hogy a föld mélyéből ingyen fakadó vízért miért kellessék pénzt fizetni. Átkozta Sájét és a kutat. Sájé oda se ügyelt. Minthogy rendet nem lehetett tartani, hát eleintén úgy tett, hogy becsukta a kapuajtót s csak azokat bocsájtotta a kutra, a kik fizettek. A többieket irgalmatlanul visszakergette. Milyen eréllyel egyenesedett fel és milyen gyűlöletesen szikrázó szemekkel utasította vissza azokat, a kik »potyára« akarták a vizet, akár betegnek, vagy bár haldoklónak is kellett volna!

De a szegény népet nehéz volt rászoktatni a Sájé rendszerére. Némelyek a fizető szomszédok cselédjeivel hozatták a vizet, mások sötét este a kerítésen át lopózkodtak a kuthoz. Akár az egész város szemeláttára teheték, a vén zsugorinak nem mondja meg senki. Észrevette ugyan Sájé, hogy kétszer, de háromszor annyi pénz is begyűlhetne a vízből, mint a mennyi begyűl. S a hogy rajtakapott egyet-egyet a vízcsaláson, iszonyu csetepatét rendezett, hogy csengett bele az utca. Később megszokták ezt is. »Sájé veszekszik a vízért«, — mondták és nevettek. Egyszer nagy darab fát dobott egy szegény leány után, kinek a lábát érte és két hétig feküdt miatta. Egyszer köveket vágott egy suhancz legény fejéhez. Apró perei keletkeztek. Így volt ez, így napról-napra és Sájét gyűlölték.

Sájét gyűlölték és tőle hordták a legjobb eczetet és vizet ezután is.

* * *

Csúnya, esős idő volt egyszer a tavaszon. Örökkön hullott a víz és pocsek lett az egész utca, az egész udvar. Sájé alig győzte tisztogatni a házat. Sötét volt nappal is és a szürke ég alig látszott egy-két percze. Árvizek terjeszkedtek a határ földjein. Szomorú, szomorú napok voltak: Alig járt valaki az utcán. Csak a cselédek a legszükségesebbekért.

Sájének nem volt szabad törődnie az idővel. Szolgált az eczetet és ügyelte a kutat Ezekben a zivataros napokban történt, hogy kora reggel egy cseléd leány nem akasztotta rendes helyére a kut vedrét. A szél dühösen lóbálta ide-oda, a láncszemek nyikorogtak, a veder a kut egyik falától a másikhoz ütődött,

Sájé félig felöltözötten, födetlen fővel szaladt az udvarra, rettenetes átkozódást vitt véghez az esőben, szidta az eget, a mely ilyen borzasztó időt küldött. Nagy nehezen felhuzta aztán a vedret és helyére akasztotta és szidta az embereket, kivétel nélkül mindenkit, a ki nem becsüli meg a más holmiját.

De ahogy visszatért a házba, nyilalásokat és szédüléseket érzett. Egy napig járt-kelt még, de harmadnap már nem tudott felkelni.

Félrebeszélte, kiabált, hogy messzi kihallatszott az utcára. Már tisztult az idő s a madarak csicseregtek mindnyájan az eperfa édes gyümölcse fölött, neki azonban úgy tetszett, hogy még sötétebb a világ, mint valaha volt, mintha folytonosan hallaná az eső csattogását és a kut vedrének a nyikorgása nyilallik a fejébe.

Az adóhivatalnok, a ki a mellette lévő szobában lakott, egy perczig sem lehetett sem éjjel, sem nappal csendben. Hát beszállította az öreget a kórházba. Mert Sájé hallani sem akart arról, hogy az ő költségére orvost hívjanak.

* * *

A kórházban kezdődtek csak a rettenetes napok. Kinos álmokat álmodott ébren a pénzről, az eczetes házáról, a kutjáról. A doktorok mindennap megnézték futólag s legyintettek a kezükkel. Nem sok baj szokott lenni az ilyen gyöngé vén emberekkel, ha tifuszba esnek. Néha nevettek Sájén, ha azon könyörgött, hogy az ő kutjából adassanak neki innivaló vizet, mert csak attól tud meggyógyulni. Egy csendes asszony volt mellette, a ki az orvosságokat adogatta be. Ez megszánta és hozott neki vizet a kutjából. Milyen hálás szemekkel nézett reá! Én azt hiszem, hogy Sájének ez volt életében az első hálás tekintet. Olyan furcsa is volt így, mint egy nevető szobor.

A nyári nap égető sugarai törtek át a kórház alacsony ablakain, bevonva aranyos fátyollal az egész szobát, hol már az egyetlen beteg Sájé volt, de nagy beteg.

Félrebeszélte, hogy lopják a vizét, törik a kutját, lopják a kutnak a köveit.

Ezen a napon hozták neki hírül, hogy a kutja kiszáradt, mert mióta ő beteg lett, mindenki elátkozottnak tartotta a kutat, senki se vitetett belőle vizet és senki sem takarította.

Ez már az Isten büntetése. Hát Sájé miért éljen tovább mint a kut? Mit csinál, ha felgyógyul, miből gyűjt a vagyonhoz, mert hisz a kutja sem jövedelmez s az ő kutja vize nélkül az eczete sem lesz jó.

Most aztán az öreg elszenderedett. Mintha égi intés szállott volna a szívébe. Életében először sirt. És az ápoló asszonynak magyarázott a pénzről, a mi otthon van. Rendezkedett, hogy mennyit tartson magának és mennyit osszon szét azoknak a szegény embereknek, a kiknek ő megtiltotta volt, hogy a kutjából ingyen igyanak.

* * *

És így történhetett ma az, hogy a Sájé koporsóját az egész város szegényei elkísérték a temetőig.

Az ember szeret imádni és tisztelni. Csakhogy az imádat és tisztelet többnyire nem a valódi ajtónál áll meg, míg az utókor nem jön és utba igazítja.

Schopenhauer.

Azt hisszük, tragédiát játszunk
S szívünket, a hőst, tüze fölemészti,
De később mindazt, a mi történt,
Hideg elménk csak vigjátéknak nézi.

Endrődy Sándor.

Hallgatás nem lemondás.

Jules Claretie.

K r ó n i k a.

— aug. 8.

Az egyenruha.

A mentelmi ügy, melynek tárgyalásába mult szerdán fogott a képviselőház mentelmi bizottsága, talán még izgalmasabban hatott a közvéleményre, mint a közigazgatási vitában beállott legújabb fordulat. A képviselők pártkülönbség és majdnem kivétel nélkül a képviselő méltóság vakmerő megsértését látták abban, hogy egy közös hadseregbeli tiszt felelősségre akart vonni egy magyar képviselőt a házban tett nyilatkozatáért. Ezzel szemben a honvédelmi miniszter Uzelac eljárásában csak tiszt kötelességének teljesítését látja és tárczáját köti e felfogásának érvényesítéséhez. A miniszter fölfogásával az affaire kezdetén egyedül állott, alig talált társat még a miniszterek között sem, annál kevésbé a sajtóban és a polgárság körében. Később azonban, midőn a kedélyek már némileg csillapodtak, kezdték a sajtóban is, a közönség körében is Uzelac eljárását legalább érthetőnek találni s ma a mentelmi bizottság már abban a helyzetben van, hogy a kedélyek nagyobb mértékű fölizgatása nélkül hozhat oly határozatot, melynek alapján Fehérváry megmaradhat továbbra is honvédelmi miniszternek.

Ez az első általános fölháborodás azonban érdekesebb, mint a későbbi liberálisabb fölfogás. Sőt ez a fölháborodás igazabb is, mint a higgadság, mely alapos okokra is, de czélszerűségi szempontokra is támaszkodik.

A mentelmi ügy, mint ilyen, legfőleg a képviselőket érdekelhetné, sőt ezeket sem érdeklí kiválóbb mértékben. Hogy valaki karddal a kezében replikál egy képviselőnek a házban tett sértő nyilatkozatára, minálunk nem épen ritka eset és a közel mult is szolgál erről nem egy példával. A képviselők ily esetekben épen nem szoktak sérthetlenségükre hivatkozni, hanem minden szabadkozás nélkül kiállanak a porondra és folytatják a vitát »lovagias uton«. Ami ezt a provokációt országos ügygyé tette, az az idült érzékenység, melylyel a fekete kabát a színes posztó iránt viselkedik. Mivel katona ember provokálta a képviselőt, az eset rögtön megszűnt két ember becsületbeli ügye lenni, hanem elvi jelentőségre emelkedett. Katonából katonaság lett és a képviselőből parlament. A katonaság, mely alárendeltje a parlamentnek, elévült hagyományai alapján egyenrangú félként viselkedik, sőt még pressziót is akar gyakorolni a parlamentre. Ez az a momentum, mely a polgári közvéleményt izgalomba ejti és készíti, hogy a »tulkapás«-nak legszigorubb megtorlását követelje. Mert a parlament a civilizabátnak legfőltettebb vivmánya, az oly keservesen kivivott egyenlőségnek egyetlen biztosítéka. Azonkívül az egyetlen intézmény, melyben a polgárember föltötte áll a katonának, a mennyiben mind a kettő egyaránt köteles tiszteletben tartani rendelkezéseit, azonban csak a polgárember folyhat be megalakításánál.

De egyáltalában a polgárságnak csak az *alkalma* nincs meg mindig, hogy idegességét a marsfiakkal szemben kimutassa; *oka* állandóan van hozzá. Mai napság, midőn mindenki idegenkedik a háboru gondolatától, természetserüleg az a fölfogás a domináló, hogy nem a katonaság van itt a háboru esetére, hanem háboru lesz a katonák kedvéért. Csak el kellene törülni minden országban a hadsereg intézményét s lehetetlenség volna a háboru. S ezért a veszedelmes intézményért nekem, békés polgárembernek ennyi meg ennyi perczentet kell áldoznom verejtékes jövedelmemből s oda kell adnom a fiamat, hogy legyen a tiszt uraknak kinek parancsolni. Nekem magamnak kell megfizetnem az aranysujtásos, fűzős attilát, melylyel tiszt uram aztán elbolondítja a feleségem

meg a leányaim fejét. A mellett társadalmi tekintetben magasan föltötem áll. Ha én, a dusgazdag kereskedő, egyszerre térek be valami kávéházba egy össze-vissza egyezerkétszázhatvan forintot húzó hadnagyocskával, a pinczér bizonytal engem várakoztat meg, míg a hadnagy urat kiszolgálta. A rendőr, a kit szintén én fizetek, neki szalutál, velem gorombáskodik. S nekem legalább is bárioságig kell fölfolyamodnom magamat, ha udvari körökbe akarok jutni, míg hadnagy uram ebbeli minőségében állandóan meg van hívva minden bálhoz az udvarnál. Aztán a katonai fölfogás a becsületről valóban vérlázító a polgárember szemében. Mintha tiszturam árendába vette volna a becsületet, olyan nagyra van vele. Féltékenyebben őrszi, mint én a tyukszememet. A legcsekélyebb sértést fegyverrel kell megtorolnia s ha tetteleg bántalmazták, le kell mondania a kardbojtról. Mily brutális sértés rejlik ebben a polgári osztályra nézve. A ki nem méltó arra, hogy kék posztós kabátban járjon, azt degradálják czivil embernek. Hát alantasabb fokon állok-e én az én fekete kabátomban? — A legsértőbb azonban az a dogma, hogy az egyenruhát nem lehet bünténnyel megbecsteleníteni.

Ha katonaember gyilkosságot követ el, lefejtik előbb a gallérről a csillagokat, aztán letépi rőla az egyenruhát s ha már teljesen czivilé becsstelenítették, akkor akasztják csak fel. Azaz a katona, a becsületesség ideálja s a ki ez ideálnak nem felel meg, azt kizárják körükből, számüzik a czivil társadalomba, a melyben a gazembernek már helye van.

A katonai pretenzió boszantó anachronizmus, jogczim, mely már régen elévült. Származik abból az időből, amidőn emberszámba csak a nemes ember ment, s a nemes ember csak katonáskodással foglalkozott. Akkor az osztályos rendszer korában a nemesség és így a katonaság tényleg magasabb rendű társadalmi osztály volt a polgárinál és az ő gögje nem volt jótalanabb, mint a patricziusé a jobbágyok irányában. De azóta a polgárság megszűnt osztály lenni és képezi az egészet. Minden polgár nem katona ugyan, de minden katona egyszersmind polgár. S ha nincs több joga, mint a czivilnek, nem is lehet neki több becsülete sem.

Ezek a százados gravamenek képezik tudattalan alapját mindazoknak a riadalmaknak, melyek polgári körökben minden katona-affairenél támadni szoktak.

S ezek a riadalmak nem is simulnának oly békésen és gyorsan el, ha a polgári lélek maga is annyira fejlődött volna, mint a polgári gondolkodás. Így azonban a szenvedélyesen leszerelő dúsgazdag kereskedőnek mégis csak nagyot dobban a szive, a mikor egy évi szolgálat után először veszi fel fia a huszárhadnagyi egyenruhát.

Lucius.

A meglevő vagyont csak védőfálnak szabad tekinteni a bekövetkehető bajok ellen, nem pedig eszköznek az élet örömeinek megszerzéséhez.

Schopenhauer.

A nagy léleknek semmi sem kicsinyes.

Hugo Viktor.

Az embert leveri a büni tudat,
Kétségbe ejti tán, —
De hogyha nem vétkezhetik,
Akkor dühöng csak igazán.

Erdődy Sándor.

Phantom.

Már augusztus elején megjöttek a nagy utról.

Olyan fiatal házások voltak, a kicznél a boldogsághoz mi sem hiányzik más, mint az a napsugár, mely beragyogná azt a boldogságot.

Volt egy csenevész kis leányuk, de az alig élt néhány hétig. Azóta beteges az asszonyka. Sápadt, bágyadt, a legcsekélyebb nesz is bántja, mintha gyulladásban volna minden idege.

Kora tavasszal itt hagyták a nagyvárost, örökös zajával, kocsizörgésével, a hol minden apróság földézi a multak örömét, bánatát. Elindultak hazulról és feledni akartak. Feledni a multat, bánatát, örömét egyaránt és egy csepp balzsamot keresni a nehezen hegedő sebekre. Megjárták Velenczét, Nápolyt, a magas Tátrát és visszajöttek szomoruan, tán szomorúbban, mint ahogy elindultak.

És újból kezdődött az egész.

Az asszony oda vonta férjét maga mellé a dívánra, melynek sárga sclymét nagy kékszinű harangvirágok tarkították. Félig az ölébe dőlt és úgy suttogott. Néha egy-egy könyűt törölt ki nagy olajbarna szeméből, vagy arczába dülő fűrtjeit simogatta ki gonddal, aztán suttogott tovább.

— Nézze csak édesem! Látja azt a vékony napsugarat, mely a függöny bojtjai alól észrevétlenül lopózik a szobába. Oh, e napsugarat nem hiába szánta nekem az Isten!

A fonalnyi vékony napsugárban szüntelen mozgott, tánczolt a száraz nyári levegő pora. Néha megcsillant benne a keresztül szálló légy fényes szárnya, de rögtön eltűnt a félhomályban.

— Ha megfeledekzem magamról és véletlenül nem azt a napsugarat nézem tánczoló porszemével, hanem túl rajta abba a ködös szürke félhomályba vész tekintetem... Oh, édesem, akkor azt hiszem, hogy meg kell örülnöm!

A férj csendesesen böltingatott a fejével és elszorult szívéből egy sohaj törte föl magát.

— Ön sohajt, ön sajnál! De megvet, utál, gyűlöl!... Jól teszi. Megérdemeltem.

— Nem, ne mondja ezt édes.

— Oh ne vigasztaljon. Ön pszichológus, a ki mindent lát, mindent megfigyel... Ön észrevette azt a halvány arczu, barna fiatal embert is a hajó fődélzetén. Hideg, merev arcza olyan, mint a kőbe vésett görög isteneké. Önkéntelenül visszatért rá a tekintetem és ön azt észrevette. Nemde?

— Nem figyeltem oda, szívem.

— Láttam, habár úgy tett, mint aki a tengert nézi. Mi ketten egymást átölelve állottunk a hajó párkánya mellett és Velence lassan süllyedő tájképét néztük, amint eltűnt a tengerbe. Fölöttünk sötét felhők vonultak el, a hajó legénysége idegesen dolgozott, bogozta a százféle kötelet. Ekkor hirtelen, váratlanul egy óriási hullám végig csapott a fedélzeten és mindenkit lesöpört a lábáról. Ijedtségemből felocsudva, a kezemet önnek nyújtottam és szemcimmel a márványarczu idegent kerestem. — Régi helyén állott és összefont karokkal, szenvedély nélkül nézett farkasszemem a fölkorbácsolt habokkal — egy Isten!

Közelebb simult a férjéhez és görcsösen szorongatta a kezét.

— ...A Vezuv tájkán ismét találkoztunk vele, mikor önt egy bandita lelövással fenyegette. Mint a gondviselés küldötte, olyan jókor jött. Nesztelenül lépett ki a bokrok közül, megragadta a rablót és guzsba csavarta. Mint a fagyott szárnyu tüzokot, úgy kergette maga előtt a faluig... Ön nem emlékszik?

— De emlékszem, csakhogy az valami vidékbeli szénégető volt, édesem, a kivel mi azelőtt sohasem találkoztunk.

— Ön jó, menteni akar engem.

Már akkor a napsugarat egészen elfogták a bojtok és hiába keresett benne megnyugvást. Egy homlokára hullott hajszál is bántotta. Nem tudta az ujjaival megtalálni.

— Azután nem láttam őt sem Tirolban, sem Münchenben. Én is, ön is, elfelejtettük őt. Kezdtünk megnyugodni mind a ketten. Tátra-Füreden már mosolyogtunk is egymásra. Ugy-e?

— Lesz még örömünk. Elmegyünk még e nyáron az északi tenger partjára, Silt-be. Ott a csipős hideg tengeri levegő meggyógyítja magácskát és kaczagva térünk vissza...

— ...A mi kicsiny sirunkhoz, melyen akkorra már elhervad a virág. Tátra-Füreden ön oly végtelenül boldognak látszott. Az én idegességem csökkent, meghallgattam a zenét, sétáltam az emberek között. Csak egy kellemetlen vendég zavarta visszatérő nyugalma: egy angol. Vízszinü szemével örökké engem bámult és szinte elnyelt velök. Rőt haja fényesre volt kenve, lenszin szakállát két oldalt a vállaira vetette és zabolázatlan vágya mindenütt a sarkamba hozta őt... Félttem tőle.

Egész testében megborzadt, apró lábait maga alá huzta a dívánra és még közelebb bujt férjéhez.

— Emlékszem a napra, július 11-én volt. Önnek sürgős dolga akadt, valami fontos levele jött és én egyedül mentem föl a forráshoz, a hová reggelenként együtt sétáltunk minden nap. Pacsirta szolt, a hegyek közül hallatszott a nyáj kolompja, és merengve mentem föl a tisztásra, melyen túl a havasoké a világ. A forrás körüli pagonyba mégis oly szívszorongva léptem én reszkető kézzel meritettem a forrás tiszta vizéből. Mintha a maga szemébe tekintenék, oly átlátszó tiszta volt a víz, fenekéről az égbolt végtelen kékje mosolygott felém. Egyszerre elsötétült a forrás s mintegy a tükörből rám vigyorgott véres szegélyü szemével a gyűlöletes angol. Én sikoltva ugrottam föl és szaladtam le a völgybe, a fürdő felé, nyomomban mindenütt az a gyűlölt ember, forró lélegzetével, szúró vízszinü szemével.

Melle zihált, hangja tompult, szeméibe szokatlan dacz ült és kinyújtott kezével mintha az üldözőjére mutatott volna.

— Már-már utólért, mikor szembe jött velünk az a titokteljes idegen, a kit nem sodort el a tenger hulláma, a ki megmentett téged az olasz banditától — és egyik karjával összeroskadó termetemet fogta föl, másik kezével az angolt ragadta meg és elhajította, mint egy labdát... Gyöngéden a gypepre fektetett le engem és én mintha álomba merültem volna, úgy vesztettem el az eszméletemet. A szobámban tértem magamhoz, te ültél az ágyamnál és másnap hirtelen elutaztunk. Senkitől sem vettünk búcsút és mi tőlünk sem búcsúzott senki, senki.

— Mintegy szemrehányólag nézett a férjére:

— Azóta valami borzasztóan égeti a lelkemet. Ön tudja, hogy mi az... az Istenre kérem, mondja meg nekem, mondja meg, hogy mi a bűnöm?...

— Semmi, édes, semmi! — és gyöngéden átölelte azt az átlátszó beteg teremést. — Ön beteg, fölizgatja magát és ez árt önnek. Nemsokára utazunk.

— Én nem megyek el innen!

— Hol van a gyógyszere? Hány cseppet szokott ilyenkor a czukorra tölteni?

— Kilenczet, de adhat többet is. Adjon tizet. Nagyon melegen van és a fogam mégis vaczog.

Mialatt férje gonddal csöpögtette a gyógyszert, igyekezett másra vinni a beszédet.

— Már nemsokára meggyógyul, édesem. A sós tengeri levegő megerősíti idegeit. Nos, vegye be a czukrot. Három nap mulva utazhatunk.

Az asszony lehorgasztotta a fejét:

— Édes jó uram, maradjunk itthon, mert elhervad a kicsi siron a virág. És hátha ismét találkoznánk azzal a szoborarczu emberrel az északi tenger partján?

Bortheöi.

Nagyon nehéz dolog valakit nagyon szeretni és e mellett nagyon tisztelni.

Rochefoucauld

Ifjuszivek.

Irtta: LÁNYI MÓR.

A nyári orfeum vihánczó kétértelműségekben dőzsölő közönsége rövid pihenőt tartott. A sörös bordókra eszkábált színpad üres, tövében egy kis vaksi zongoramester csapdossa a kopott billentyűket, egy még kopottabb keringőt játszván. A rozoga hangszer keserves nyögdecselése belevész a zсібongásba. A szomszédos asztalnál valami pohos nyárspolgár kommentárral fűszerezi az immár hallottakat és terjedelmes életpárja öreges szegyenkezéssel, legyező csapkodással tiltakozik a hamiskodás ellen. Szemközt velünk néhány papír-maché gavalér adja a blazirtat. Ők a kóbor múzsa benfentesei. Félháttal a színpad felé fordulva, a csenyevész kerti fákra bámulnak. A publikumra ügyet sem vetnek és a mi a színpadon történik, azt már betéve tudják. Az ő multságuk akkor kezdődik, mikor a szomszédos nyárspolgár kissé szózatoss állapotban már hazaeviczkel szenteskedő öregével, utközben csipős chansont dudorászva.

Éppen csengetnek és a »művésznő,« a ki nemrégiben még pinczérnő volt, megrögzött szokásból úgy kiperdült a deszkákra, mint a karikacsapás, fennen domborodó, jórészt födétlen kebléhez ütögetve idomtalan fejét, azt látszótt kérdeni:

— Mit parancsol nagyságod.

Ebben a nagyhatású perczen egy hegyes könyök furakodott közibénk. Társam valami vidéki atyafi, a ki minden áron a főváros rejtjelmeit jött tanulmányozni, és akit azért hoztam ide, ahol semmit sem rejtegetnek. Ez a jó falusi még pardont rebegett, de én ingerülten megfordulok. Egy pinczér ütött hátba, amint asztalt czipelt két új vendég részére. Amint ezeket megláttam, feledve lón a pinczér-ügyetlenség. Az asszony karcsu, szőke, dísztelen fehér ruhában. Ives fehér homlok, tüzes, beszédes szemek, valami kérkedő, kihívó vonás az ajkszéleken, szüntelen kémlelő, kereső tekintet, mely nem állapodik meg senkin, semmin, de úgy megsuhanva is érezni melegét.

— Ismerős... ismerős, forgattam a fejemben, mialatt a férfi szikár, szálas alakját néztem.

— Ah, megvan!.. kiáltottam és újra ránéztem az asszonyra, a ki közönyösen kerülte szemeivel a kiérdemesült pinczérnő lábszár-voltige-eit, a mik a főváros rejtjelmeit kutató társamat valóságos eksztázisba merítették.

Tőle ugyan zavartalanul gondolhattam arra a mult időre, mikor ez az unatkozó szép asszony, ez a pazarul megnyílt kevély virág még kezdő tavaszkorát élte. De vajjon volt-e neki valaha tavasza? Nem csapott-e át a nyárba, annélkül, hogy megmozdult volna lelkében az a titokzatos tavaszias zsongás, ezernyi új röpke érzés szárnybontogatója, valami bohó, édes sejtés illata, mely átszűrődik az asszonyévekbe, miként virága, izet ad a nyárban érő gyümölcsnek?

Fölvetettem a kérdést és megtaláltam a feleletet a mozgó szemek imbolygó fényében, abban az unott, hideg arcban, mely életét, színét csupán csak a szinte lázas szemektől nyeri. Megtaláltam a feleletet kísérlőjében, a férjben. Ez az apathikus, nehézkes fej, ez a mozdulatlan kifogástalanság, a pedáns gavalléria kimért hidegsége, mindez megbecsülhetlen tulajdonság, akinek udvarias, hív, szolgálatkész férj kell. De akiben úgy pezsgett a vér, mint Klárában, annak kívánatos olyan férj, aki egyik karjával ölelje, a másikkal pedig a szép Klára selyem hajából hurkot fonjon és ennél fogva kösse magához. Legyen vad, durva, mint egy kiklops, akár kinozhatja is, de aztán legyen szerelmes, szelid és epedő, mint egy pásztorfiu.

Ilyen férfi mellett boldogság lenne az élet Klárának.

Az a jó fiu, aki hajadon korában a szép Klára után bomlott, sehogy sem illett volna melléje. Örvendtem is, mikor hírét vettem, hogy a szerelmes dalnok bizony hiába nyütte el a lant idegeit, másé lett a deli Klára.

Pedig mikor kettecskén laktunk egy hónapos szobában, akárhányszor, kevés hijján, birokra kelt velem, mert nem biztam abban a napsugaras szerelmi ábrándban.

Akkoriban lakótársam, aki ma már ujságot szerkeszt a felvidéken és tyukokat, kácsákat, gyerekeket és más apró jószágot nevel, és bizonyára széles, mint egy mosóteknő, karcsu, csinos barna fiu volt. Verseket ugyan nem irt, a parnasszusra nem reménykedett, megelégedvén azzal, ha a városka szemes kisasszonyai, a mint összefogódzva sétáltak, piruló bájjal suttozták, ha köszönve mellettük elhalad:

— Ez az a szép ujságíró, a ki tárczát is írhat rólunk. Mosolyogjunk rá, lányok!

És lón nagy mosolygás, parányi fogak mutogatása, kecses főhajtás és az én ujságíró barátom, miután lekanyarított a másnapi lapocskába egy szines cikket a »libegő tündérek vagy városunk földi angyalairól« hazatérve, azzal az édes bizodalommal vágódott a kopott dívánra:

— Pajtás, meglásd, belőlem nagy ember lesz.

Én a megtestesült próza és reális számítás embere voltam. Szerény állású bankhivatalnok, a kinek költői lendülete nem terjedt túl az üzleti levelezésen. Azokra is mindig egy hivatalnoktársam inspirált, aki már nem az ujjain számolt, de sőt a külföldi váltókról felolvasást tartott a kereskedősegédek társulatában, azonkívül miután a »Pester Lloyd«-ot hetenkint többször elolvasta, három nappal utána megjósolta, hogy három nappal elelőtt hausse állott be. Ezek miatt aztán a kereskedővilágban nagy finánczsseninek tartották. Én persze szintén finánczseni akartam lenni. Ezért is hűségesen követtem mindenben. Így aztán sikerült olyan költői szárnyalású leveleket írnom, megspékelve »tegnapról kelt becsesével« és mellékelve behajlítani-okkal, hogy el akart a főnököm csapni. Ekkor beláttam, hogy hiába, a zseninek születni kell és lemondtam az irodai költészetről. Ilyen prózai ember társaságában szötte az én lakótársam csodatevő, gyönyörűséges álmait.

Azért mondom, hogy csodatevő, mert ezek a szép álmok felejtették vele a fütetlen szoba, a gombnélküli kabátok rideg valóságát, sőt egyszer olyan bódulatba esett, hogy a szokásos heti vizitjét tévő végrehajtónak könyezve borult a nyakába.

— Édes, drága jó barátom, csakhogy eljött, szükségem van egy meleg, érző szívre, akinek boldogságomat elsuttozhatom, ő szeret... érti, tudja, mit jelent az: ő szeret.

A végrehajtó azonban konokul becsukta a szívét és kinyitotta szokás szerint a sifont és aztán szokás szerint semmit sem talált, mert a mi garderobunk szintén az én lakótársam merész álmai közé szendén elrejtőzött.

A szép Klára annyira megbabonázta végül az én kedves jó barátomat, hogy akárhányszor megfedkeztem magamról, annyira magával ragadt szenvedélyes, őszinte, nemes rajongása. — Bizonyára hivatalos orrt kaptam volna, ha valamelyik igazgató-főnököm meglátja, hogy bankhivatalnok létemre édes ábrádon fiatalos hévvel csüggő jó barátal versenyt könyezem, persze valami sarokba bujva.

Nem is sokat okoskodtam már azon, hogy vajjon a szép Klára nem üz-e pajkos lánytréfát szerelmes barátommal.

Vajjon ő is megremeg legkisebb porczikájáig attól az édes láztól, mely hol csapongó vigságra ragadta, hol a boldogságtól megkönyeztette a lány szívü fut.

Rózsás képzelet kormányozta már az én eszemet is. Ugy beleéltem magam barátom szerelmébe, hogy szinte magam is szerelmes lettem, és ha ez nem ütközött volna az üzleti szabályzatba, még választottam volna is ehhez illő ideált. Persze kövérebbet, vaskosabbat, piro-sabb képűt. Mert végre is egy bankhivatalnok és poeta eszményképe között kell, hogy valami reális különbség legyen.

Ebben a romantikus világban boldog családi életet folytattunk hárman. Én, poeta lakótársam és a végrehajtó, a ki hívségesen bekopogtatott (azaz, dehogyan kopogtatott) minduntalan hozzánk.

Kláráról beszélgetve, gyorsan pergett az idő. Téli estéken vígan sistergett a spiritusz a theafőző bádög-ibrik alatt, és én időközben megtudtam, hogy a szép Klára csak külsőleg olyan érzéstelen, mint egy felügyelő-bizottsági tag a bankomnál, bensőleg... ah, egész más. Már pedig ez a fő...

Mondtam már, letettem a tagadásról, elhittem társamnak, hogy Klára csupa szív és érzés, nem érzélgős ugyan, mint valami »felsőbb« lány, de a pajkos, bursikos modor csak a szilaj temperamentum dolga. — Van azért annak szíve, pajtás... mondogatta a lakótárs, csak hogy nem hordja a tenyerén, mint sok más, úgy, hogy akárki is — lekaphatja onnan.

Ez a merész hasonlat már több volt, mint a meny-nyit egy bankhivatalnok lenyügözőtt fantáziája meggyőző. Nem is értettem meg, de elhittem.

Egy téli éjjelen gyertyaláng és spirituszfény kettős hő forrásánál melegedünk, theát szürcsölve és a kemen-cze végsőt pislákoló zsarátnokán elmerengve. A harmadik családtag holnap látogatására készülődünk. Kinyitottuk a sifont és kietlen üresség kellős közepébe aggattunk egy elegáns nyári kabátot. Ez a családi béke kedvéért történt. Mert a végrehajtó kolerikus, gutaütésre hajló ember volt. Féltettük szegényt, hogy ha megint az a fagyos ür tátong feléje, még valami baja esik. Emberbaráti irgalomból függesztettük fel a kabátot eddigi állásáról a szekrényfogasra. Miután pedig ez a kabát az én vaczogó porhüvelyemről került le, kénytelen valék egy plaidbe burkolódnai.

Igy ültünk ketten, én hallgató ajakkal, míg lakótársam a szerelem himnuszát fujja és a szép Klárán évődik.

— Ismered Burns, a skót népköltő versét, Dumbár Fannyhoz? Kérdi az elmélyedő lakótárs.

— Soha hírét nem hallottam. Valószínűleg nem hitelképes czég, tettem hozzá fitymálva.

— Hát hallgass ide. Igy énekelt a skót lyrikus:

»Oh eljősz-e hozzám édes Dumbár Fanny
Lóháton akarsz vagy kocsin hozzám szállni,
Vagy gyalog jössz hozzám édes Dumbár Fanny.
Nem kell nekem apád földje, gazdasága,
Nem kell nekem gőgös uri rokonsága.
Mondd, hogy jóban, rosszban mellém akarsz állni.
S jövel egy szoknyában, édes Dumbár Fanny.

A földi javaknak eme szuverén megvetése impo-nált nekem. Minő magasztos dolog a szerelem! Ime, holnapra várjuk a harmadik családtagot, alig tudva elké-szülni illő fogadtatására és az én lakótársam mégis Burns-sel tart és lemond kocsiról, lóról, a papa földjéről, mely tehermentes, és az uri rokonságról, melytől szép örökség várható.

Nem... ő így sóhajt fel.

— S jövel egy szoknyában édes Dumbár Fanny.

Elgondoltam, hahogy az imádott leány most csak-ugyan a megajánlt mezben betoppanna, minő náthát kaphatna. A tűz alvóban, a szoba hideg. Éreztem, mint csuszik le a pléd vállaimról. El voltam szánva, a plédet boritom az egy szál szoknya fölé, ha megnyílik az ajtó és belép isteni szépségében a karcsu Klári, hamvas vállai-ról lecsurran a hóviz, szőke hajfonatához oda tapad a téli éj zúzos lehellete.

A szoba megtelik illattal. A kályhában vígan ropog a lakótárs lapjának régi évfolyama. A theakészletet sza-porítani kell. Hiszen már négyen leszünk családtagok.

Azon kaptam magam, hogy egy bankhivatalnokhoz nem illő verével képzelődöm.

Elfujtam a gyertyát. Ugy sem jön már »Dumbár Fanny.« Nem is jött, de az én lakótársam ment. A lapkiadó megugrott az előfizetési pénzekkel és a szerkesztőség feloszlott. Szerelmes barátom búcsuzásul még azt sugta a fülemben:

— Ő örök hűséget esküdött. Hozzám jön, ha szerkesztő leszek.

Nevetni szerettem volna és majd a könyvem csordult. Szegény barátom... hát csak akkor s nem — »jövel egy szoknyában édes Dumbár Fanny.«

Nemsokára én is elkerültem a városkából. Nem birtam el a családtalan életet. Később hírét vettem, hogy Klára pártiet csinált, régi barátom pedig szíve szerint házasodott. Csöndes, szelid jó asszonyt kapott és elhiztak mindaketten.

A volt pinczérhölgy ott a pódium tetején egy rekedt gikszerral kivágta a sikamlós pointet. Aztán meghajtja magát, kisérve ezt egy kézmozdulattal, mintha a kötényébe csusztatná a borraalót.

A szomszédos nyárspolgár kacagott, hogy kidülledt a szemgolyója, életpárja pedig szemérmesen az asztalkendő mögé menekült.

Vidéki atyafim először kérdőleg körülnézett, hogy min nevetnek. De aztán látva, hogy a többi kacag, ő is beleharsogott — nehogy tudatlannak tartassék.

A szép szőke asszony, a disztelen fehér ruhában, gyémántgyűrűjével játszott. Lopva pillantott férje merev arczára és aztán gyorsan egy tüzesített nyilat bocsátott szeméből az orfeumi lyonok közé.

Ezek ugyan nem kaptak a szívükhöz, mint az én egykori lakótársam tette, de az egyik előkelően verdeste tomporát a sétatálcza aranygömbjével.

— Szavamra, gyönyörű asszony!

Én Istenem, mit nem tesznek az asszonyok, csak hogy egy divatmajom azt mondja rájuk:

— Szavamra, gyönyörű asszony!

A tűz a vízzel jobban férnek össze, mint boldogság és jóság.

A nő csak akkor lehet boldog, ha van ereje egy-egy gyöngéségre.

Jobbnak lenni, mint a világ, az kész kereszthalál.

A boldogságnak középutja nincs.

A rendkívülit a rend nem tűri.

A kötelesség fogával marja azt, ki fut előle s enyhén öleli, ki teljes szívvel él neki.

Dóczy Lajos.

Kék vizek partján.

Csönd. Forróság. Magány. A vácz-utczán hir szerint rabolnak fényes nappal, az Andrassy-uton kísértetiesen kopognak végig egy elhagyott rendőr lépései. A boltokban alusznak a kereskedők, s csak a külső városok kuglizó-lugaszaiban csendül meg némi élet, késő alkonyat táján. A lóvasutak egyre lassabban, megfontoltabban gördülnek végig a csillámló vassineken, a hordárok reggeltől estig délutáni álmaikat aluszzsák. Az obstrukció békésen elült. Budapest — világváros, minden kétségen felül, mély álomba van merülve.

A fürdőző, emigráló karavánok már messze tul vannak a sorompókon. Kis barátnőim kacagása véglegesen elmosódott, az ismerős fehér czilindereket kegyetlenül elnyelte a gömbölyü látóhatár széle. Néha úgy rémlik, hogy tán husz-huszonötén maradtunk itt összesen, a kik este nyolcz körül buvna ki elsötétített lakásaikból s mindenféle rejtelmes helyeken adunk találkozt egymásnak, hogy az egész éjet átviraszszuk. A kioszkban szomorú mosolylyal üdvözöljük egymást, s szóvalan melancholiával ássuk be magunkat egy-egy hatalmas fagyalt-gletcser belsejébe. Az öröktől fogva lévő Vilmos, a mi földi gondviselésünk, definitív letett a rohanásról s nyugodt angol nehézkességével czammog felénk, ha a fizetést emlegetjük. Ama kevés lakásból, melyben még vannak élőlények, félelmes naphtalin szag ömlik ki. A parketról föl-szedték a szőnyeget s az asztal viaszkos-vásznáról kimélet nélkül levették az aranyhimzéses plüss abroszt. Minden család — azok is, melyek egész nyáron itt maradnak — okvetlenül előkerit néhány rozzant széket s olyan divánt állit a szalonjába, melynek drótruganyai közül a lószőr kíváncsian kandikál ki a külvilágba. A rendtelenség e hónapokban nem szégyen; ezt éppen úgy megkívánja a saison, mint a frissen sült libát és az idej czukorborsót.

A vendéglők csenevész oleander-bokrai közt, a hol sokszor éjfélutánig is elbeszélgetünk mindenféle pajkos themák felől (a legjámborabb szalmaözvegy is gaz csábitót simulál), sokszor megelégedetten mondjuk: »Hát nem többet ér ez, mint akármelyik fürdőhely? Nem élünk-e kényelmesebben, mint azok a balgák, kik pénzüket erőszakkal az ablakon dobják ki?« De azért titokban — mit tagadjam? — mégis irigyeljük ezeket a balgákat és sötét elkeseredettséggel gondolunk ama boldogtalanokra, kiket most a fenyesek között vagy a nagy vizek mellett szipolyoznak ki az irgalmatlan hotelier-k. Mert bár ők, a mi teoriáink értelmében, okvetlenül csacsik, mégis abban a kellemes csalódásban élnek, hogy kitünően mulatnak s ez a tudat, bár hazug és alaptalan, mindenestre valami.

Éjjel, mikor az ablakom alatt álmos bolti örök tülkölnek, s szeretetreméltó, fehér ruhás kicsikék — az ártatlanság tiszta jelmezében — megragadó hamissággal intónálják a »Ham's an Idee«-t: mégis csak tért foglal lelkemben az a félnék meggyőződés, hogy talán még jobban is lehetne mulatni, ahogy mi cselekeszszük, kik a cinikus gourmand szerepében tetszelgünk?

Kétségtelen, hogy a lakásomat éppen úgy szereztem, akár Brichanteau, a Goudinet csökönyös párisija. Az ágyam irányát régtől fogva megszoktam, a vánkósaiban szinte meg van az árok, a hova a borzas fejem beleillik. Az éjjeli szekrényemen ott van a kis cigarettás doboz, mellette a mithológiai istenalak, a ki egy csillogó bronz gyertyatartót tart a kezeiben. Az asztalomon ismerős fotografiák (bajos szemek mosolyogva üdvözölnek, mikor hazatérek), a könyves-polczomon megszokott színekben sorakoznak a könyvek, s a szekrényemben gourmand módra meg van minden, a mivel egy szegény ember a földi lét nyomorúságait némiképp megédesíteni

képes. Az ablakomból pompás kilátás nyílik egész a messze liget zöldjéig. Ha csöngetek, ugyanaz a barátságos arcz jelenik meg előttem, melyet évek óta megszoktam, s szives előzékenységgel áll szolgálatomra. A vendéglőben privilegiumom van arra, hogy az összes garzonokat megkinozzam s a hordárom, a ki egy füttyentésre előttem terem, hűséges, akár valami régi spanyol dajka s ügyesebb, mint a királyasszonyok egykori apródjai. Reggel a meghatározott időben kelek, a nappalom és estém észrevétlenül elmúlik, meg van a társaságom, mely mindenüvé velem tart; szóval nincs az az egyetlen fiu, a ki jobban el volna kényeztetve, mint én vagyok. És mégis, e puha kényelem közepette, egyszer csak elfog a vágyakozás valami hiányos, rosszul berendezett hotelbéli szoba után, rövid kanapékról, rossz ágyakról, becsukhatatlan szekrényekről ábrándozom s balga módon szinte áhitom azt az állapotot, a mikor reggel hálótoiletben kell vizért kiáltanom az ajtóból (mert a villamos csöngető okvetlenül el van romolva) s hosszú félórát várnom, míg az álmos háziszolga a kiporolt ruháimmal megjelenik. Egyszer csak untatni kezd a chablonos rend és a megszokott mindennapiság; s a hotelek változatos rendtelensége szakasztottan úgy hat rám, mint a kaviár a blazirtabb gyomrokra.

Mert bármennyire szidjuk is a fürdőket, ama szomorú pillanatban, mikor a kioszk s a korzó olvadó aszfaltja mindjobban üresekké válnak, mikor jobbról-balról mindegyre több függöny nem húzódik föl reggelenként az ablakokról, keservesen érezzük, hogy szálnalmas rabszolgák vagyunk ama kényelem közepette, melyről hazug elragadtatással beszélünk.

Az én fantáziám — bármennyire tiltakozom is ellene — puhán tapadó, reggeli pongyolákkal, világos reggeliző asztalokkal, a kék víz különös illatával van tele. E forró, kihalt utczákon járva, lelkemben két- vagy háromszáz kilométernyire vagyok a városház öreg tornyától, mely szomszjában, vágyakozva tekint a messze budai hegyek felé, a hullámozó tengerek irányába.

Csönd. Forróság. Magány. A fürdőhelyek kávézó terasse-in, a csíkos vászonernyők alatt most egy-egy csipkeruhás, fehér kar mohón emeli föl a fagyaltos kanálkát, elrejtett árnyas zugokból harcziás kártya jelszók hal-latszanak. Szent-Gringenot hangos hónapja ez, csattognak a *vizi* fényes hatosai, és puhán simulnak egymásra a forintosok, a hol uriasabb módot engedett meg a gondviselés. Csöndes szavu, duplatokájú páterek az inkább kincselés pakolják be alkonyattájt, míg a másik sarokban a suamnézi indiánok győzelmi üvöltését harsogja négy egészséges tüdő, az ártatlan kis pagátot sulyos rabságba czipelvén. És a fekete táblákon finoman sorakoznak egymásután a piquetbéli ciklusok, megdördül a plebejus tartli, disputálnak a furfangos kaláber rókák, s csendesen koppannak meg valahol a whist előkelő kártyái. Szent-Antalfától Ostendéig mindenütt nevezetes föllendülés mutatkozik a kártyagyári iparban, s igazában ama császárok uralkodnak, a kik a pique, a carreau simbolumát vise-lik, s folytonos háboruságban támadnak a szövetséges hadak ellen. Reggel hét vagy nyolcz felé, mikor a Kurkapelle első indulója megzendül, a terrasse-on már összetalálkozik két-három vállalkozó férfiu, kik szemérmesen bujják az ujságokat, s szégyenkezve várják egymástól a kezdeményező felszólítást. Köhécselések és torok reszelés után végre bátoratlanul megszólal az egyik:

— Nos, csinálunk valamit?

A kövér aranyórák födelei rugalmasan pattannak föl — alig van hét óra még — egy hang, affektált blazirtsággal válaszol:

— Nem bánom. De csupán tizenkettőig játszhatom...

A lustábbak csak ilyenkor ébrednek. A halvány-sárga ablakredőkön át szelid reggeli napsugár lopózik be, s mintha e fényesség láthatatlan szárnyain jönne, halkán szólal meg a platánus sétatér felől a Sylvia vagy Coppélia keringője. Oh, kicsoda gyönyörűség fölbredni e suhanó, lágy hangok zenéje mellett! Egy apró nyílason bebólint a magas fák lombja: »Jó reggelt világ lustája! Hát csakugyan fölbredtél!« A szolga, a ki a cipőinket behozza, kedves és jókedvű fiú s némiképp intimusunk is egy csomó bizalmas szolgálat révén. A szobaleány világoskék blouse-za határozottan csinos, akár a szeméi, melyek szünet nélkül mosolyognak. Ő is csak azon törekszik, hogy az életet kívánatosá tegye előttünk, s kész örömmel avat be reggelenként a két szomszéd kisasszony titkaiba, kiket hajnali serenade-dal lepett meg valamelyik lobbánékony flirtelőjük.

Mínő különbség e mosolygó, ripsz garnitúrák szobácska, s az otthoni masszív, ó-német hálószoba között! Ott kedvetlenül, nehezen ébredtünk föl, az öltözést kénytelen pályamunkának tekintettük, itt fűtyölni szeretnénk a kicsiny udvarbeli madarakkal. A tó felől pompás szellő csap be hozzánk, a csillámló kék víz szinte szembenévet velünk. A cipő karcsu, csinos, szinte kaczer egy küssé, puhán tapadó, világos ruhánk szerelmesen körülölel bennünket, a kézelők apró arany gombjai fénylenek. Jőjj csak elé kis sétatálcza a fogas melletti sarokból! A kalap könnyű, világos, gyorsan egy csöppecske parfume-öt a vékony hollandi zsebkezdőre, aztán ki — előre a nagyvilágba! A szőnyeges folyosón, a szobaleány bókolva köszön, a zene hangosabban megcsendül, a fehér lépcsők csakugy ragyognak a vérvörös szőnyeg két keskeny oldalán.

A lépcsőház nagy aranyos tükrében hallgatva gyönyörködünk egy pillanatig ama tökéletes gentlemanben, ki a korrektség teljes tudatában halad lefelé, s boldogan érezzük, hogy fiatalok, egészségesek, jókedvűek vagyunk. Ruganyosabban haladunk le a lépcsőn, mint a körutazó fejedelmek, s az ötletek, eszmék egész raja zsisong az agyunkban. A kávéház felől ide látszanak a virágos reggeli kalapok, az öreg püspök kenetteljesen kezét ráz velünk. Ő exczellenciája már megsétáltatta azt a két pohár forró karlsbadi vizet, a mit a gondos fürdőorvos belediktált.

A rózsaszincsökros, csipkézett reggeli pongyolák, széles peremű, fehér tollas szalmakalapok csakhamar eloslanak megint, a zenekar hegedűi, nagybőgői egyenként elvonulnak a kis muzsikáló kioszkból, a fák egy-egy nyílásán keresztül tánczó napsugarak játszanak. Míno édes, zavartalan unalom borul a kedélyünkre! Unatkozunk, kószálunk és százszor megjárjuk ugyanazt a jól ismert zöld-ösvényt, s közbe talán csöndes mormogásba is kitörünk. De szitkaink közepette mégis érezzük, hogy ez az unalom édes, megfizethetetlen orvosság, hogy a lelkünket akkép teszi termékenyebbé ez az áldásos téltlenség, mint a szántóföldet az ugarolás esztendeje.

Az uszóház trikolorját meglíbbenti a balatoni brise, távol messzeségből rejtelmes körvonalai látszanak a közeledő gőzösek. A vitorlások álmosan, mozdulatlanul lapulnak meg a víz színén, a kis szandolinok gyöngén mozognak a nádfonatos partok mellett. A hosszú hidon véges-végig az asszonyok ingerlő uszó-toilettje, melyből pár percz előtt még fehér karok és gyönyörű vállak csillogtak ki a tó világoskék vizében. Itt több a bátorság, mint tulnan, a férfiak osztályában, a hol hangosabb siko, őszintébb borzongás kél szárnyra, s az ó-kori istenek csenevész utódai dideregve állanak a zuhany alatt. Az asszonyok sokszorta bátrabbak e hízlekedő habokkal szemben, melyek hízlelőn simulva ölelik körül gömbölyű természetüket.

Oh, édes, édes perczei a leirhatatlan dúslakodásnak, midőn a rengő habok csöndesen visznek bennünket tova a vizek külső régiói felé, hol egy-egy apró, ezüstös halacska bukkan föl mellettünk a mélységből. Távolról a kékelő hegyek, egy sziklába vájt vén templom, melynek falait a tó hullámai locsolják, végtelen víz; a tenger messzeségét imitálva! Hogy kipusztul belőlünk egyszerre minden ideges gyöttelelem, minden sivár, szürke hangulat, melyet egy hosszú év alatt magunkba szedtünk. Oh, jó, jó, százszor is jó élni, minden tagunk, lelkünk minden idegszála ezzel a gyönyörűséges gondolattal van telistele.

A jégtörök magas gerendáin szerelmes randevuk esnek meg, ott már közös a víz asszonyok, férfiak, s elragadó termetek rajzolódnak meg a vizes uszóruha alatt. Hess onnan, ti csunya, szánalmas férfiak, hadmentességi adók keskenymellű fizetői! Nincsenek többé istenek, a muzeumbeli szobrok őspéldányai elvesztek, s egy-egy VI. osztályu, köhécselő számtiszt néz ki a legszebb asszonyok férjeiből. Fáj az ember szíve, e harmoniátlan házaspárt látván, hol az asszony tökéletes Juno, a férj pedig Sanyaró Vendel vagy Görbersdorfi Lázár...

Az öreg Brillat-Saverin szelleme ott lebeg a hosszú éttermek fölött, hol minden ember igazi gourmand, s a bayreuthi muzsikánál föltétlenül szebbnek tartja a kanalak, tányérok csörömpölését. Frakkos, előzékeny emberbarátok sürögnek, forognak körülöttünk, a háziállatok legremekőbb példányai áldozzák föl magukat érttünk, mesébe illő saláták kínálkoznak a fényes ezüsttányérok-ról. Míno leves, Istenem, míno leves! Orvosság, erősítő, életmeghosszabbító tinktura! A karcsu boros poharakban apró jégdarabok uszkálnak, valami kitünően esztetikus, derült látványba folynak össze a hófehér abrosz, a csillogó evőeszközök, a boros üvegek égő vörös sztanniólja. Előre fiam, hadd majszoljuk frissen azt a tengerit! Hamvas, zöld dinnyék keltek utra a messze Turkesztánból, avagy talán az ősapjuk jött onnan, ezek már naturalizált honpolgárok. Körülöttünk bájosan forgatja a villát egy-egy csinos asszony, az ékesszinü halas-kések csábitóan merülnek el a fogas kemény, fehér husába, apró békék, csupa elkényeztetett hercegecske, hangosan föl kacagnak. Rideg próza ide- vagy oda, mégis csak pompás dolog egy jó ebéd, ugye tisztelendő urak, kik az exczellenciás egyháznagy asztala körül udvarolnak!

És este, mikor az élet kizárólag a kaszinóban húzódik meg, járva a homályos partokra, míno csalhatatlanul érezzük, hogy szívünkbe béke, nyugalom költözködik be lassankint! A sötét vizen kigyullad valami zöld lámpa, a távoli szőlőhegyekben ismeretlen szikrák lobognak. Oh, rejtelve, örök bája e loccsanó haboknak, míno megnevezhetetlen vágy von felétek, napokig, hetekig ott bolyongni a hullámzó vizek fölött! A vitorlások fedélzetén szunnyadó hajósok, mindenütt végtelen csönd, s a tulsó partok messze homályában egyszerre kigyulad a robogó gyorsvonat lámpája. A nyaralókból elmosódott hangok hallatszanak ide, a klubban zongoráznak, s a parti fűzfa alatt hangosan dobog két szerelmes szív, a selymes vállfűző és világos kabát alatt. Ők érzik csak egészen a tó nagyszerű poézisét, más senki, senki ebben a gyönyörű pillanatban....

De mindez álom, egy vágyakodó lélek sovárgása. Aszfalt, égető napsugár, hordársipkák ríktó pipacsai, Erzsébetteri idyllek és városligeti exkurziók. Ablakom alatt megszólal egy katonabanda, mely a Szegény Jonathán indulóját fujja. A dob pereg és a trombiták harsognak. Itt-ott kinyíl egy ablak, pár varróleány megállapodik utjában.

Fővárosi szabadalmazott poézis...

Szomaházy István.

Fehér asszonyok közt.

(Lublói tárcza.)

— aug. elején.

A ó-szláv mithologia legrokonszenvesebb alakjai a »fehér asszonyok«. Nem tévesztendő össze a »Weisse Frau« phantomjával, mely a bécsi Burgban és egyéb számos régi familiában fel-feljárogat, végzetes nagy események bekövetkezését jelezve; a fehér asszonyok nem kísértetek, nem phantomok, nem vészthozó tünemények, hanem jószágos géniusok; őrző angyalok, a kik a Triglav szakadécai közt halandó szemnek elrejtve, virágos kertben laknak, gyopár-koszorut viselnek és örökkön azon töprenkednek, miképp boldogítsák azokat, a kik szívükhöz közel állanak; — jók, szelidek, szépek és fehérek, mint a Triglav jégmezői vagy mint a magas Tátra szüzi hava....

Ezek a regés alakok imbolyogtak körültem, mikor a lubotini állomásról lekerülve másfél órai kocsizás után áthajtottunk abba a kies keskeny hegybarázdába, hol a híres lublói fenyvesek árnya feketélik és szédavas, erősen vasas tartalmu forrásai bugyborékolnak.

A déli nap illatos párákódón át szűrődött le a kis sétatér virágcsoportjaira, melyeken kövér esőcseppek ragyogtak. A svajczi stilben verandákkal és loggiákkal ellátott villák ablakai tárva-nyitva, az utak elhagyatva, egy emberi lélek se sehol. Csak a sétány egyik padja mellett gubbaszkodott egy kis tömzsi, két éves kis leánygyermek és nagy merev szemeivel nyájasan kacsintgató széles karimájú szalmakalapja alól. Később nagy barátságba keveredtünk a kis Makai Klárikával, kinek csak azért irom ki a nevét, mert bizonyos vagyok benne, hogy még el nem olvashatja....

* * *

Ebéd ideje volt, egy óra; és fürdő-helyen az emberek e részben pontosabbak, mint odahaza. Együtt találtam az egész fürdő-kolóniát. A fehér asszonyok virágos kertjének kellő közepén állottam a nagy ebédlő teraszán s egy mondhatatlanul kellemes kép tárult elém. Mert hiába tartják az eszthetikusok, hogy az állkapcsok működése eltorzítja a női arczokat, és ok nélkül is tiltja ki a konvenczió a nagy fali tükröket az ebédlőkből: a szép arcz, a finom metszésű ajak, a kifejező szem e »mozgalmas« akcióban is szép marad. Ott ültek hosszú sorokban, többnyire világos toilettekben a nagy asztalok mellett: serdülő leánykák, fiatal nők, gyermekek és a tányérok és evőeszközök csörömpölése diszkrétan olvadt bele abba az egyforma morajba, mely egy nagy társaság halk csevegéséből származik. Első pillanatra feltűnt az itt uralkodó kedves, otthonias fesztelenség, mely az illendőség határai közt mégis oly szabadon mozog. Itt minden arra mutat, hogy jó társaságban vagyunk: a hang, a modor, a bölintés, a tekintetek. A világos toilettek közt csak elvétve, mint a tiszta buza közt a konkoly, tünik elé egy-egy fekete kabát, egy férfi arcz, és az is mentségül többnyire fehér szakállt visel, mint Szilágyi Sándor bátyánk, ki nyaranta idelátogat, hogy háborus történeteinek megírásához itten edződjék egy kicsit.

* * *

A fehér asszonyok kertjében soha se fú a szél, mégis zörög a haraszt. A szélrózsa minden irányából jöttek, egymás nevét csak a kurlisztából tanulták meg és huszonegy óra lefolyása alatt mégis tisztában vannak egymással; behatoltak kölcsönösen lények mysteriumaiba s ha egy szót sem váltottak is, mégis tudják hányadán vannak egymással. Ezer apróságból, melyet a férfinem észre nem vesz, a parfumból, melyet használ, a csokorból, me-

lyet feltűz, a modorból, melylyel azt feltűzi, a fejbólintásból, melylyel köszön, a pillantásból, melylyel hadat izen, a hosszas nyájas, nyílt tekintetből, melylyel barátságot ajánl: egyszerre, azonnal megtud a nő mindent. Ez több mint éles látás, ez szomnambulizmus, ez divináció.

* * *

— Látja amott a sarokban azt az alacsony, creol-szinü kis asszonykát? Csupa élet és elevenség. Mikor ajkai szóra nyílnak, alig észrevehető finom árnyék verődik össze ajkai fölött, pehelyszerü, lágy, egy kis ingerkedő bajuszkának a nyoma; mikor sötét nagy szeméit fölveti, tekintetének mélysége szinte zavarba ejt. Annak a nőnek története van. Elvált asszony.

Később megismerkedtünk.

Egy délután leült az invalidus zongora mellé és játszani kezdett. Játszott temperamentummal és tudással, érzéssel és daczczal, az édes pastore után harczi riadót, Chopint és Berlioz-t és maga-magát. Mentől tovább hallgattam, annál jobban összekuszálódott bennem az a karakterkép, melyet róla mások jellemzése után alkottam. De mikor játékát befejezte, tisztában voltam vele. Ez a nő önmagában, befejezett egész, egy erősen kidomborodó egyéniség: értem és — megbocsátok neki.

* * *

Feltűnt egy karcsu, nyulánk szőke nő, olyan fehér átlátszó képpel, mint az alabástrom. Még ajkai is fehérek, vértelenek voltak. Ugy imbolygott a park magányos utain, mint valami sirból feljáró árnyék. A fürdő legszebb asszonyai közé tartozott és erről is kitudódott hogy elvált nő, a kinek története van. Egy harmadik, éltesebb uri asszony is szerepel a kurlisztán, a kinek eltört a karikagyűrűje. Van férje, országos névvel dicsekedhetik, ő maga köztisztelet tárgyat képezi. Azután jó egy fiatal amazon — ez a negyedik, a kinek a válópöre most folyik... Hja, nem hiába járogat Szilágyi Sándor bátyánk Lublóra, tudja ő miért. A historikusnak bő tere nyílik itt a tanulmányozásra, csak mernie kell.

* * *

Egy közönséges gombostűnek a gömbje — annyi és nem több vas van feloldva az emberi organismusban. Ez adja meg az izmoknak a szilárdságot, az idegnek a feszerőt, a szívnek bátor lüktetését, az ifju arcnak az egészség rózsáit, a szemnek tüztét és az akarat hajthatlanságát... És a par excellence gombostűket fogyasztó női közönség az, mely az ország minden részeiből ide tódul, hogy milliárdnyi vonaltöredékben is alig kifejezhető vasat asszimiláljon itt magába, vasat a levegőből, melynek ozonja kábit, vasat a vízből, és, ha nem tévedek, első sorban vasat az öreg Kolacskovszki méltán híres konyhájáról.

Mert az öreg Kalacskovszki ép oly nevezetessége a lublói fürdőnek, mint akár cseviczczéje, hogy egy Gömörben szokásos kifejezéssel éljek, akár rozoga, multszázadbeli czinkádjai, akár óras fenyőrengetege. Az öreg Kalacskovszki a maga nemében unikum. Őt nem annyira vendéglősnek, mint intendánsnak kell tekintenünk. A ki a lublói fenyvesek alá menekül néhány hétre pihenni és gyógyulni, az önkénytelenül az öreg Kalacskovszki teljhatalmának veti alá magát és becsületére legyen mondva, gyöngédebb tirannust és türhetőbb oligarchát nem ismerek. Az öreg Kalacskovszki a régi tradíciók embere, a konyhaművészetet egyenesen Brillat-Savarintól tanulta és a modern konyha kotyvasztásait mélyestől lenézi. Magyarország egyetlen fürdőjén sem találni olyan porhanyó husokat, olyan ropogós sültet, olyan puha filet, olyan szaftos karmanádlíkat, mint az ő asztalán. S a ki

table d'hôtejének ötfogásos menüjét csak egyszer is végig ette, az hálás emlékezetben őrzi meg a nevét. Az öreg Kalacskovszki table d'hôtejai kissé hosszadalmasak; minden fogás után 8—10 percnyi pihenőt szeret megtartatni vendégeivel, hogy kellőleg elkészülhessenek a következő tál gyönyöreikhez és kellő áhitattal élvezhessék azokat. Semmi sem tűrihetlenebb előtte, mint mikor valaki értelem nélkül, idegesen zabálja be a maga adagját; ez ellenkezik a régi iskola hagyományával és a diétetika szabályaival. Mert előtte a kereset, az üzlet, csak másodrendű jelentőséggel bír: első nála a hivatás. Ő konyhaművész és vendégeinek elismerése előtte a legfőbb jutalom. Így, annak a vendégnek, a kiről kitudódik, hogy tányérján kelleténél nagyobb ételmaradékot konzumatlanul hátrahagy, azt ellenségének tekint, lenézi, barbárnak tartja. Én siettem magamat kimenteni az öreg Kolacskovszki előtt és öreg szemei fiatal tűzben ragyogtak, mikor sültjeit dicsérgettem és hálásan szorongatta a kezeimet.

* * *

Fehér asszonyok és piros pozsgás, egészséges bábék a sétányokon, erős fenyőillat és némi hivalkodás töltetek dolgában, gombostűszurások, egy kis unalom, egy kis tracs, olykor műkedvelői előadás, ha egyébért nem, a kis doktor *Szentszűz* kedvéért, a ki igen herczig asszonyka és úgy csattogatja a magyar nótákat, mint valami alföldi fülemile, — a völgy szűk méreteihez arányított szűkes viszonyok mindenben: kicsi épületek, kicsi kurszalón, parányi kioszk, tenyérnyi tó a hegyoldalban: ime ez Lubló moment-fényképe. Meg kell azonban jegyezni, hogy a ki e viszonyokba beleilleszkedni tud, az évről-évre újra fogja fölkeresni, mint második otthonát, föltéve, hogy *Rózsa Jenő*, a fürdő derék igazgatója számára lakást teremteni képes; mert e körül fordul meg az egész.

K.

Krónika II.

Vidéki kiállítás.

Egy vidéki iparos-banketten fölkel az egyesületi titkár és pohárral kezében indítványozza, hogy ez egyesület rázza le végre a tespedés bilincseit és rendezzen kiállítást. A derék iparosok, köztük Nagy, Neufusz és Kuczora, első pillanatra elszédülnek az eszme nagyságától, de aztán lelki szemeik előtt látják az arany és ezüst karikákat, melyek a jövőben üzleti fakturáikat ékesíteni fogják, és viharos éljenzéssel járulnak az indítványhoz. Si potuerunt hi et haec, cur tu non, Augustine? Ha a mártónvásáriak és az alsó-kemenesiek megtudták csinálni, mért ne tudnák ők is?

S amint tovább isznak és hallgatják a titkárt, prófétai pillantást vetnek a jövőbe, melyben majd őket, Nagy, Neufusz és Kuczora urakat tisztelik, mint Iszap-Szent-János aranykorszakának megteremtőit. Látnak idegeneket, sisakos, baedekeres angolokat, németeket, amint hosszú kocsisorban robognak a vicinális vasutttól a »fehér ló« élé, a városra pedig csengő áldásképpen szakad a dolláros, sterlinges és márkás zápor...

Egy kiállítás rendezéséhez három dolog kívántatik: egy iparcsarnoknak való épület, egy protectornak való mágnás és pénz az előmunkálatokhoz. A pénzt Nagy, Neufusz és Kuczora urak adják, a protectorátust a szomszéd gróf kegyeskedik elvállalni, az iparcsarnokot a katonai hatóság adja kölcsön, előzékenyen a végrehajtó bizott-

ság rendelkezésére bocsájtvá, az üres kórházi barakkot. (Az utóbbi két tény a szent-jánosi helyi lap lendületes vezércikkében konstatálja.)

A szent-jánosi műhelyekben lázas munkához látnak. Nagy ur, az asztalos, ó-német pohárszégeket épít, melyeken annyi az oszlopos fulke, mint a kölni dóm homlokzatán, meg phantasie-kanapékat, melyek felül kétszeres stellage-ban végződnek; Kuczora ur piros csizmákat kalápal, melyeknek szárára a Szent-István korona országainak egyesített czimere van kivarrrva. A vinczellérek kijelentik, hogy ők egy külön pavillont fognak építeni, tetején egy óriási boros palaczk fog állani. A hölgyek pedig, Nagy, Neufusz és Kuczora urak asszonyai és leányai, nekiülnek himezni-varrni, hogy *Jó reggelt!* feliratu törülközőkkel és *A papa kedvence*-féle pártellikkkel gazdagítsák a házi ipar-osztályt.

A végrehajtó bizottság, melynek tagjai Nagy, Neufusz és Kuczora urak, napról-napra orvendetes bulletinet bocsájt ki. Törlejt sikerült rávenniök, hogy díszes vászonsátort emeljen a kiállítás területén, a hol fiatal hölgyek pohárszámra fogják árulni a Talismant. A Gloria-gyertyagyár elküldi stearin-pagódáját, mely már 85-ben egyik látványossága volt az országos kiállításnak. Egy bécsi czég kérvényt adott be, hogy hamutartó talczákat árulhasson, a protector arczképevel. Egy másik czég meg óriási szálmikát küldött, a milyenek minden kiállításon láthatók, de a melyekből halandó ember még nem evett...

Fölépült a gólyafészkes csárda, melyhez valami hammerfesti parasztház szolgáltatá a motívumokat. Ganzék felállították a villanyos lámpákat, a szökőkut is elkészült. Elérkezik a megnyitás napja. Reggel az egész város, természetesen Nagy, Neufusz és Kuczora urak is, künn van a vasuton, hogy a különvonaton érkező protector fogadja. Fogadják bandériummal, taraczk-durrogással, muzsikaszóval és éljenzéssel. A díszmenet diadal-kapun vonul át, fellobogózott utcák során, melyeket az ország és a protector családi színeivel és czimereivel ékesítettek. A protector kegyesen meghallgatja az üdvözlő beszédet, aztán — tört magyarsággal — megnyitottnak nyilvánítja a kiállítást. Szónoklatának e meglepő fordulata viharos éljenzésekre tüzeli Nagy, Neufusz és Kuczora urakat...

Este disztrakoma. A vendégek meghívását a protector jószágigazgatója ellenőrizte s miután a méltóságos úr nem ülhet egy asztalnál bogárokkal, asztalosokkal és suszterekkel, meghívták a város és a megye honoráczit, orait, de Nagy, Neufusz és Kuczora urakat nem hívták meg. A harmadik fogásnál a főispán ur felkösönti a protector, a ki erkölcsi támogatásával tette lehetségessé a nagy mű létrehozatalát, a protector felkösönti a magyar ipart, kijelentve, hogy a munka nem szégyen, a főjegyző ur poharat emel a katonai hatóságra, mely oly előzékenyen engedte át a kórházi barakkot, az ezredes ur pedig a katonaság és polgárság közti jó egyetértésre iszik...

Nagy, Neufusz és Kuczora ur azalatt lámpafénynél az iparcsarnokban szorgoskodnak, hogy reggelig elkészülhessen a protector kukoriczacsövekből összeállított óriási czimere, közbe meg találgtják, miféle kitüntetések jutnak majd nekik.

Kitüntetések? A Ferencz-József rendre az alispán ur tart számot, az érdemkeresztre a főjegyző meg a polgármester. A kiállítási díszoklevelet majd odaitélik a protector téglagyarának, az arany-érmét a főispán által nagy-lelkűen kiállított szarvasagancsgyűjteményének, az ezüst-érmét pedig az alispán méz- és viasztermelvényeinek.

Hogy pedig Nagy, Neufusz és Kuczora uraknak is jusson valami, alkalmasint nekik engedik át a deficit kifizetését.

INNEN-ONNAN.

☉ **A civilizátor.** Tizenhárom éve annak, hogy a magyar bakák bevonultak Boszniába. Átkozott keményül fogadták őket. Sok vérbe és pénzbe került, a míg megfészkelhették magukat az aranyos Bosznia viruló partjain. Most, tizenhárom esztendő után, bosnyák bakák vonultak be Budapestre. Fogadtatásuk egészen más volt, mint annak idején a micinké náluk. Persze, az ő idevonulásuk is a mi diadalunk fényes jele. A monarchia légiói majdnem annyiféle érdekes népből vannak összezedve, mint annak idején a római imperium légiói. Egy érdekes barbár légióval megint több követi tehát a feketesárga zászlót. Tehát immár Mohamed buzgó hívei is jobbra néznek, ha azt kiáltja rájuk az aranyportepés tiszt, hogy »rechts schaut!« Hatalmi önrzertünk valóban magasra dagaszthatja keblünket. És Európának, mely mandátumot adott nekünk arra, hogy a vad bosnyákokot megcivilizáljuk, alig tizenhárom esztendő után már büszkén kiálthatjuk oda, hogy: »ide nézz!« A lehető legszabályosabb kettős rendekben, gyönyörűen »feltakarva«, kifogástalan 75 centiméteres lépésekben, előírászerű menetütemben és vállukon nem ellenünk szánt Manlicherekkel vonulnak végig Budapest utcáin azon harcziás apák deli, napsütött fiai, a mely apák tizenhárom évvel ezelőtt ott feküdtek a doboji halmokon és puskacsöveikkel ásták a mi katona fiaink sirhalmait. Ez aztán eredmény, ez aztán civilizáció! Boszniában pedig az előbb elvadult mezőkön, aranykalászok tengere közt gőzvasutak futnak tova. Szarajevo utcáin, a hova előbb hátat fordítottak a vakablakos háremek, most tükörüveg kirakatok ragyognak s a sarki kávéházak előtt, a hol előbb méla és buta vén törökök üldögélve szítták a marghilét, most terpeszkedő hosszú lábszárakon cs. és kir. hadnagyocskák áldogálnak, cigarettákat csavargatva, s a többé nem feredzsés sétáló szépségekre megjegyvezgetvén, hogy: »versucht fesches Kréal, das!« Minő fényes jele mindez a civilizációnak! De valamennyinél fényesebb a hozzánk bevonult bosnyák zászlóalj, mely a mig tova masiroz a pilis-csabai tábor felé, csöndesen konstatáljuk, hogy mégis csak a »hapták« a legnagyobb civilizátor.

☉ **A népszerűtlenség hajhász.** Tévedés azt hinni, hogy mindenki csak a népszerűség után eseng. Tévedés azt hinni, hogy csak a népszerűségnek vannak hajhásza. A népszerűtlenség vágya is nem egy lelket készített szokatlan erőfeszítésekre. Hyperintelligens emberek mindig gyönyörűségüket találták és találják abban, hogy a »profanum vulgus« kigyót-békát kiált rájuk. Itt van például *Gyulai Pál*. Ha a népkégy vállaira emelné s diadallal hordozná körül, kétségbeesnék. Ha ellenben macskazene fenyegeti s fölzúdul ellene a sajtó és a közvélemény — valósággal boldog. Hogy boldog lehessen, arról a *Budapesti Szemlében* bőven gondoskodik. A legutóbbi számban például, mely közvetlen *Lesser-Singer-Kochmeister-Leipziger* nyilatkozatai után jelent meg, védelmébe veszi a német színház engedélyezését, ellenben kétségbe vonja a negyedik magyar színház szükségességét. Természetesen a magyar sajtó rögtön sarkantyúba kapta tüzes vesszőparipáját és keményen neki rugtatott a népszerűtlen különvéleményesnek. Mikor azután azt hitték, hogy ennek ugyan megadta — *Gyulai Pál* elégedetten és boldogan dörszölte kezét s önelégülten morgogta: »Hála Istennek, — sikerült tehát megint egyszer olyan népszerűtlennnek lennem!«

* **Vígszínház.** Budapest magyarosodása érdekében nagy lépés történik. A vígszínház körülbelül bizonyosan meglesz. Már szinte látjuk büszke és kecses ormait ott emelkedni valahol az eddig nagy lassan magyarosodó Lipótváros palotái között. Önkéntes aláírásokkal biztosítják létesülését. Az aláírók mágnások, pénzarisztokraták, képviselők, polgárok és újságírók. Ki győzné felsorolni valamennyiök nevét. De ne feledkezzünk meg az első

aláírókról. Ha ezek nem írják vala alá a nevüket, — az egészről soha sem lett volna semmi. És kik ezek az első aláírók? — Öten vannak. Neveik? — *Lesser, Kochmeister, Singer, Leipziger és Hirsch.*

* **A budapesti havasok.** Budapesten nincsenek Kárpátok, de van Kárpátgyesület. Tagjai mind rettenthetetlen hegymászók, kik zergeszakálás kalapokban, gyomrukon megfelelő övekkel, lábaikon, hegymászó szögcsipőkkel s kezükben sziklabökdöső botokkal el vannak szánva mászni, kúszni és kapaszkodni »*excelsior!*« Havasi gyopárért rándulnak ki a Sashegyre s nem csüggeszti őket, hogy ott csak filloxerás szőlőket találnak. Máskor a lövonatu vasutat megvetve, kúsznak ki a zugligetbe. A sváb-hegyi fogaskerekű vasut mentén is vakmerő hegyi parthieknek lódnak neki és halálos vétek, hogy a koronázási dombot a város elhordatta s ezzel megfosztotta a budapesti Kárpátgyesületet egy nevezetesebb megmászható csúcstól. A vén Gellérte serpentin utak vezetnek fel, melyeken a dadák sétaltatják a kisdedeket, hanem azért nem egy, mélységtől és magasságtól nem rettegő hegyi turistánk, egészen a citadella faláig hatolt már s ott csóváltatta meg diadalmasan alpenjägeri kalapját. A ki már a János-hegyet is megmászta, az felolvasást tart merényéről, aranyéremmel tüntetődik ki, fogadja a karczagi és debreczeni gletscherek megmászására alakult testvér-egyesületek üdvözlő táviratait, — aztán visszavonul pihenni babérain s oly nyugodtan hal meg, mint a ki állt már a Cimborasso, vagy a Montblanc csúcsain. Midőn még csak fölhivnók a budapesti havasok merész megmászóinak figyelmét a budai gőzsikló és az Albrecht-ut eddig általuk elhanyagolt hegyvidékeire, biztosítjuk őket élénk bámulatunkról s kifejezést adunk abbeli vélekedésünknek, hogy valóban nagyobb művészet kell ott megmászni az égbe meredő ormokat, a hol azok nincsenek, mint ott, a hol vannak.

IRODALOM.

(*Vera grófnő*, szomorujáték 3 felvonásban. Irta *Dóczy Lajos*. Budapest, Szépirodalmi könyvtár.)

A szépirodalmi könyvtár második évfolyamának első kötetét képezi Dóczynak e drámája, melyet már 1889-ben irt.

A legnagyobb várakozással vettük kezünkbe »*Vera grófnőt*«. Mert érdekes mindaz, a mit a Bécsben élő szellemes tárczairó és romantikában dolgozó drámaköltő teremt. Dóczy, a ki a »*Vegyes párok*«-ban már a társadalmi dráma terére lépett és zajos tapsokat aratva fejtegette benne a szívek harmóniája és a társadalmi viszonyok diszharmóniája közötti konfliktusokat, vajjon miről szól »*Vera grófnő*«-ben, mely czimből már is felénk csap az előkelő modern szalon illata! S vajjon van-e magában a műben rejlő oka, hogy könyvalakban előbb ismerjük meg, mint a színpadon?

Ez utóbbi kérdésre nem találtunk feleletet a drámában. Fölépítése, fejlődése és hatásos volta nem áll mögötte a »*Vegyes párok*«-énak. Lehet különben, hogy ez a drámánál oly gyanus körülmény csak a véletlen műve, s mi a jövő télen a színpadon is üdvözölhetjük »*Vera grófnét*«. Addig a legnagyobb élvezettel színezzük ki magunknak ezeket az életképes drámai alakokat, a kiknek küzdelme, története egy bonyodalmas, mély értelmű problémát vet föl színpadra.

Emlékezzek még arra a részletre, a mit »*A Hét*« már régebben e drámából közölt? — A szereplők ebben a jelenetben egészen akadémikusan megvitatják, vajjon a jelenetben egészen akadémikusan megvitatják, vajjon egy elvált asszony, a ki neje lett előbbi szeretőjének,

tisztességes társaságban fogadható-e? Ez a kérdés, a válasz filozófiája, képezi alapját az egész drámának.

A családi körben, melyben e dráma lejátsszódik, nincsen rossz ember, de csak két egészen becsületes ember van. Irma, a jó Irma, a kit a főispán szegény árvaleány létére emelt fényes társadalmi állásra, szézyéből, hiúságból és szánalomból, — igaz, csak platonikus — szerelmi viszonyba bocsátkozik Csetneky szomszédjával. Gárdonyi, a ház másik barátja, hitét, bizalmát vesztette a nőkben, mert neje, egy volt énekesnő, egy szép reggel megszökött tőle. S Vera, a szép, anygali Vera, a kiről mindenki a csodálat és rajongó imádat hangján beszél, ép most érkezik meg, örült szerelemmel szívében egy szegény festő iránt, a kivel egybe akar kelni, miután férjétől visszakapta szabadságát. Oda állna rokonai elé és mondaná: »Nem szeretem a férjemet, hanem szeretem ezt az ifjút, a kinek élete függ attól, hogy boldogítsam. Szeretni őt titokban, egy férj oldalán: becstelenség, undor. De bevallva nyíltan és felbontva a régi áldatlan frigyét, egyesülni azzal, a kit forrón szeretek, ezt parancsolja a becsület, ezt követeli a boldogságom.«

De ezek a rokonok, a nagyvilágnak hű képviselői, megrettennek ettől a szándékától. Mit szól majd hozzá a világ? — A világ szigorúan örködik az ő társadalmi rendje fölött és kegyetlenül bánik el azzal, a ki e rendet megsérti. Verának nem lehet többé joga a tisztességes nő nevére, ha a világ előtt bevallja szerelmét a festő iránt. Tehát elhallgassa? Tisztul a bűn az által, hogy titokban marad? Nem válik-e szerelem épen csak az által bűnné, ha megmarad férje oldalán, a kit kénytelen volna megcsalni? Vagy a világ képmutató erkölcsössége miatt mondjon le az ő élete és szerelmese boldogságáról? Nem, nem lehet.

Kell lenni utnak a boldogtalanság
És a gyalázat közt, kell lenni utnak,
Mely egyszer nyílt, tisztés és igaz
S a jókat tiszteletre kényszeríti.

A jókat — de hol vannak azok? Hányan vannak? Im, Irma, ez az asszony, kinek lelke fölháborgott Vera első szavára, ki a becsület és a család mocsoktalan nevére hivatkozva, tiltakozik Vera eljárása ellen, nem tiporja-e el titokban azt a becsületet, melyet megvédelmez? A jók csak ketten vannak, az ártatlan, mindenki bízó Lenke és a legszentebb érzelmében megcsalódott Gárdonyi, a ki ebben a szép ártatlan teremtésben véli ismét föltálatni jobb sorsát, jobb hitét a nőben. S most Vera, mindeneknek bálványja, a szent, a tiszta lépjen eléjük s mondja ki, hogy ő sem szent, ő sem tiszta? — Hogy hihetne Gárdonyi Lenkében, ha annak mintaképe is így sülyedett? Hogy hihetne Lenke sajátmagában és vállalkozhatnék e beteg lélek gyógyítására, a mikor látja, hogy az erős Vera sem tudott első szerelménél megmaradni? — Ezeknek a tekinteteknek Vera nem tud ellenállani, az ő jó hire kényszeríti rá, hogy jó maradjon.

Becsületemből fonták rám a hurkot
S megfojtanak azzal, hogy — jó vagyok.

Vera lemond. A konvenczió győz az ellene föllázadó érzéseken, melyek a természet jogára hivatkoznak. A ki nem akar a társadalmi rendnek engedni, az lépjen ki a társadalomból, ha — tud. De ez a társadalom millió szálakkal fűzi magához az egyeseket, a kibontakozás csak a halál útján lehetséges. Nándor, a festő, ezt az utat választja, Vera, az ő szeretete által ösztönözve, megadja magát.

Dóczy, a társadalmi filozofus és Dóczy a drámairó egyaránt remekel a műben. A legélesebb gondolkodás a legszenvedélyesebb szavakban kel, védelmére a természeti jogoknak a társadalmi konvencziával szemben.

De az élet erősebb minden okoskodásnál és a gondolkodó író ezt is beszámítja, még pedig döntő oknak. Az egyén követheti egyéni meggyőződését, de csak addig, míg mások jóvoltát, boldogságát nem sérti. De abban a perczen, melyben ez bekövetkezik, megszüntek az egyén jogai és parancsolnak az egyén kötelességei.

A legfinomabb, a legelevenebb és legszenvedélyesebb nyelven, verses formában van az a dráma megírva.

Olvasni e könyvet valóságos műélvezet, gondolkodni a probléma fölött hálás foglalkozás, de végignézni e drámát a színpadon, oly élvezet, melyben a nemzeti színház igazgatósága kétségkívül részesíteni fog bennünket.

Pap Zoltán. Sokat emlegetett név az utóbbi időben. Egy magyar nótá jelent meg, melynek az újságok nagy népszerűséget jósoltak és ez a jóslat már kezd is teljesedni. Itt-ott az utcán hallani már az »Iszogatok, dalogatok...« egyszerű szép melódiáját, egyszerű szép szövegével. A melódiát is, szövegét is Pap Zoltán írta. Versein, melyek közül kettőt mai számunk bemutat az olvasónak, meglátszik, hogy teljes kiszinezésüket a költő a zeneszerzőre bízta. Egyszerű, magyaros strófák ezek, mély érzésből fakadók, valódi népdalok s azt a benyomást keltik, mintha a nótával egy perczen születtek volna.

Zichy Mihály Szent-Pétervárt élő festőművészünk levelet intézett Hentaller Lajos orsz. képviselőhöz, mint a szabadságharczi emlékek kiállításának egyik rendezőjéhez, melyben sajnálatát fejezi ki, hogy nem vehet részt valamely művével ő is e hazafias szellemű kiállításon. Ő azonban 1847 óta Oroszországban tartózkodván, nem volt alkalma látni a szabadságharcz mozzanatait. Zalai fegyvertárából azonban két darab kardot küld a kiállításra, melyeket orosz tisztektől, nevezetesen egyikét Asztafief tábornoktól kapta, kik azokat a szabadságharcz leveretése után a csatatéren szedték fel.

Vereskövi (recte Szalóczy Bertalan ref. lelkész), a ki igen csinos népies elbeszéléseket szokott írni, természetből egy kötetnyit följánlott a »Szépirodalmi könyvtár«-nak mely azt kiadásra el is fogadta. A novella kötet nemsokára meg is jelen.

Színházi krónika.

Lendvayné.

Szép Anikó meghalt. Az első naiva, az első divatkirályné és az első igazi színésznő immár a múlté. Mi, fiatal emberek, csak egy tiszteletreméltó ősz matrónát ismertünk, a ki télen, nyáron, minden este ott ült a nemzeti színház egy földszinti támlásszékeében és kissé keményen összeszorított ajkakkal, de változatlan figyelmességgel követte az előadásokat. Ez az öreg matróna csak Lendvayné volt, az ötvenes évek óta pensionált agg művésznő, a ki örökös harcban állott az idők megváltozott ízlésével és fiatal utódaival. Az öreg Lendvaynéban halvány nyomát sem lehetett föllelni a hajdan virágokon és férfiszíveken taposó szép Anikónak, a kinek csodájára a negyvenes években Bécsből is rándultak le hozzánk a kíváncsiak. A kinek ragyogó szép szemeiért a daliás Lendvay Márton elhagyta feleségét, gyermekét. Aki rajongó, nyugtalan temperamentumával elbájolta a közönséget és mélyen sebzett mindenkit, a ki hozzá közel állt. Mint apátlan, anyátlan árva került nagybátyjához, Balogh István színigazgatóhoz, a ki nagynak, szépnek nevelte. S alig hogy meg tudott állni a saját lábán, cserben hagyta és elszereződött máshoz. Lendvayt pedig, a ki oly sokat áldozott érte, szintén gyötörte nyugtalan színésznő temperamentumával. E mellett maga volt a jóság, a könyörületeség és a — hiúság. Ez a hiúság száműzte őt a korai nyugalomba, midőn a szép Anikó arcán kiült

a későbbi Lendvayné első ráncza. Ugy lépett vissza a szinpadtól, hogy zavartalanul, a maga fehér tisztaságában maradjon fenn szép Anikó, a drámai szende, a drámai hősnő és szentimentális naiva emléke, hogy a szinpad ne tudja meg, mennyire kegyetlenül dúlt az idő az ő fiatal szépségében is. A kőnverzáló mamákat és a vén-asszony szerepeket már csak az életben játszotta. Kedélyes mama volt a nemzeti színház udvarán és a váczu-utczán, ahol eleven, pajkos nyelvével, adomáival megkacagtatott boldog-boldogtalant. De kegyetlen, gúnyos, kiméletlen, sőt brutális volt, valahányszor az új csillagokról, azok művészetéről volt szó. Az agg száműzött nő még mindig látta magát ifjusága teljes díszében, körülrajongva fiatalok, vénak által és az ő dicsősége csorbításának tekintette utódjai sikereit. Aztán szívósan ragaszkodott ahhoz a művészi evangéliumhoz, mely mellett ő nagygyá lón és gyülölettel nézte, mint kerülnek egymásután az ő fény szerepei a lomtárba, feledésbe s helyettök új alakok, új szenvedélyek uralkodnak a szinpadon, melyekkel — érzi — szép Anikó nem tudott volna győzedelmeskedni.

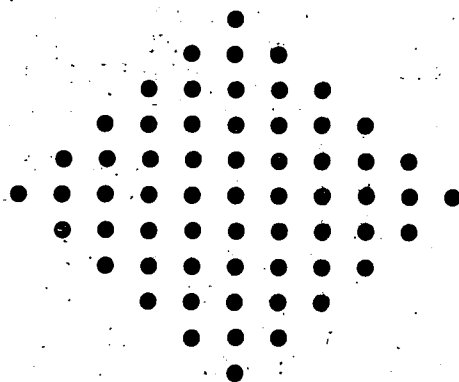
A ki-dicsőségért él-hal és minden dicsősége csak a multban van, melyet a siető jelen oly gyorsan felejt, nem lehet türelmes és elnéző. A legkegyetlenebb sors, a mi embert érhet, imádott istenképeinek elpusztulása. S Lendvayné szenvedett e lassu, folytonos pusztulás alatt, melynek harmincz évén keresztül minden este szemtanuja volt mindvégig, míg az egykor oly vidám, tiszta elme elsötétült. Ott halt meg a Schwarzer-intézetben, ezen a reménytelen helyen, a hová már élőhalottan kerülnek az emberek. És ott is, a reménytelen sötétségben álmódott az ő fényes multjáról, a csipkeruhás szép Anikóról, szeretetről, diadalról, koszorúról. S álma szomorú folytatásaként még egyszer fogják őt koszorúkkal elárasztani, de erről ő már nem tud. A deszkák feketére vannak festve és a szinpad is sötét. A sülyesztő pedig mély.

S előttünk, a kik halála fölött megilletődünk, még egyszer, utoljára meglevenedik egy ragyogó, fehér fényben uszó jelenség: szép Anikó, az ő legszebb idejében, koszoruk a lábainál és viruló mosoly az ajkain.

Feneleányok. Krecsányi végre megtalálta azt a darabot, melyet hiába keresett még Spanyolországban is. A mit Echegaray nem tudott elérni, azt elérte Lukácsy Sándor: a szinkör megtelt, sőt szüknek bizonyult a bekívánczók nagy tömegéhez képest. Fővárosi életképnek nevezi a szinlap a darabot, valószínűleg azért, mert a fővárosnak egyetlen alakja sem szerepel benne. A helyett a bécsi gigerlit fordította nőnemre és elég izetlenül a fenelegerek kaptafájára elnevezte őket feneleányoknak. A magyar ízlés fejlődésére különben nagyon jellemző, hogy ezt a fene szót a leglehetősebb módon is alkalmazták, holott azelőtt a pikáns históriákban is csak kipontozva (f...) merték használni. A darab meseje mellékes, főképen a körül forog, miképen szerez magának öt szegény leány az ő extravagans viselkedésével férjet. A fődolog, hogy sok mulatságos, sőt vaskos jelenet fordul benne elő, melyeken a publikum halálra kacagja magát. Az öt feneleány (H. Pauli Mariska, Krecsányiné, Hevessy Janka, Petrik Ágnes és Jakabffy Aranka) pajkosság és kicsapongó jókedv dolgában túllicizáltak egymást, sőt még a szerzőt is, úgy hogy egyik napilap kritikusa indítatva érezte magát, hogy ezeket a feneleányokat valamivel több illemre intse. Fényalakja azonban a jókedvű életképnek Mókány Berczi de Domszög, a kit Kiss Mihály teljesen a Borsszeny Jankó rajza és jellemzése szerint személyesített. Mifő társai voltak Gyöngyi, egy amerikai plantáge-birtokos (ilyenék is vannak nálunk!) Kovács Csurgós Erasmus szerepében, a ki a német színházra mondott kupléival keltezt viharos derűtséget. A darabot egész héten át telt ház mellett adták.

Bűvös rejtvény.

Fürst Mihálytól.

1. Betű az ABC második feléből. 2. Magyar fejedelem mellékeve. 3. Sokadalomnak is mondják. 4. Borhoz és pipához használják. 5. Magyarországi növényfaj. 6. Parlamentáris haditaktika. 7. Müncheni látványosság. 8. Középkori vitézek használták. 9. A nyugvónak ellentéte. 10. Ital. 11. A mi már nem új. Az egymást keresztező két középső sor felülről lefelé és balról jobbra olvasva egy újabb időben sokszor hangoztatott szót ad.

A mult számunkban közölt tréfás szótalány megfejtése:

Mennyiség.

A szórejtvényé:

Olló.

Helyesen fejtették meg: Lőke Vilma, Rattich Irma, Steiner Ida és Dezső, a szigetvári casinó egy látogatója, Alstetter Ottó és Ernő, Szigethy Margit, Petrovits Helénke és Widder Irén.

HETI POSTA.

Budapest. K. Gy. Beküldött aphorismája helyes is, igaz is, de — nem aphorisma. Az aphorisma a mellett, hogy igaz dolgot mond, egyszersmind új dolgot mond előkelő, vagy legalább csinos formában. Az ön tizenkét sora azonban csak száraz okoskodás, melynek eredménye oly igazság, melyet okoskodás nélkül is átlátunk. Különb is az aphorisma már megszűnt a gyöngéd női kedélyeknek kedvelt olvasmánya lenni és a mi bölcsességeket mai napság az írók följegyeznek, azok rövid néhány szóba foglalt frappans paradoxonok. Csakhogy ilyeneket nem lehet kiokoskodni, azoknak ki kell pattanniuk az ember agyából.

Nem közölhetők. Dalok egy kis leányról, a két harag, az élet.

Sopron. V. P. Ne csodálkozzék, hogy multkori versét kiadtuk, sem pedig azon, hogy a mostanit nem adjuk ki. A közölhetőség nem függ sem a hőmérő, sem a barométer állásától, legfőleg a poetai hőfoktól, mely mellett a vers íródott. A mostani a fagyponat alatt áll, a multkori valamivel fölötte. Azért hát nem szükséges a jövő nyárig várakoznia.

Kolozsvár. Sz. M. Ön kissé túlbécsüli a mi mindentudásunkat. *Bizonyítsuk* be önnek, hogy a külföldi ének-művészek minálunk azért veszítik el fokozatosan a hangjukat, mert a budapesti éghajlat nagyon zordon. — Első zavarunkban egy ügyvédbarátunknak mutattuk a levelét, a ki azt válaszolta: »Bizonyítsa be előbb a kisasszony: 1. hogy a külföldi énekesek tényleg elvesztik hangjukat minálunk, 2. hogy a bel-földiek nem veszítik el, 3. hogy a mely énekesek minálunk elvesztették a hangjukat, Párizsban nem veszítették volna el, 4. hogy Budapest éghajlata tényleg oly zordon, hogy a hangszálagokat jobban rongálja, mint Párizsban a pezsgő, meg a cigaretta, 5. hogy... — Elég — szakítottuk félbe a mi pedans barátunkat, semhogy a kisasszony vállalkoznék mindezeknek a tételeknek a bizonyítására, melyeket tudvalevőknek tételez föl, inkább elengedi nekünk is a bizonyítást.« Reméljük, hogy nem hazudtol meg, mert szerénység nélkül mondjuk, ezt a rébuszt nem tudjuk megoldani.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **JUSTH ZSIGMOND.**

Színes selyemkelméket 60 krtól 7.65 krig
méterenként — sima és mintázott 2500 különböző fajtában és színben — darab vagy ruhaszáma bér és vámmentesen küld **HENNEBERG**
G. cs. és k. udv. szállító gyári raktára **Zürichben.** Minták kívánatra küldetnek. Levelek 10 kros bélyeggel bérmentesítendőek.